

Yoane

Yesuhât Den Pat Âlepnej Yoaneje kulemguop.

1 ¹ Yesuhât topne

Anitâhât Kai Toka yajeâmâ embânjâmbâek Anitâje hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetje konohâk tatmâ gaowotjâk tatmâ gawot. ²⁻³ Kândik mindikum topnjambâek Kai Toka yaje Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenje, pitu topne topne ekmaint ya otmu hânâni âliwahap topne topne ehekje, ki ehekje kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yengâlen gâtne âlâne iknjahâk ki teteop, bia kârikje. ⁴ Kai Toka yaje manman kâriknjahât amboje oap. Yakât otmâmâ lajinje iknjambâ gâtne yaje lohimbi biwinenjan pilâmu haj sâningim gamap. ⁵ Yawu otmâ omoj bâlejan pilâmu omoj kâlehen manmaiye kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

⁶⁻⁷ Otmu Kai Toka yakât lajinjanje lohimbi biwinenjan pilâmu ya ekmâ nângâmunje bulâje otmu yâkâlen biwinenjanje katnehât Anitâje lok âlâ, kutje Yoane, ya âi sâm wañmu takaop. ⁸ Taka lajinje ambojahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewañgim yâkât den pat âlepnej sâm tetem eknongom manminiop. ⁹ Yâhâ lajinjanje amboje yakât topne yuwu tap. Yâkje lohimbi kerek nengât biwinenjan lajinje pilâmu ekmâ nângâmunje keterakningiâkgât ge hohetenjenan manop.

¹⁰ Kai Toka yaje ge hohetenjenan manop yan lohimbi kiñgitje orowâkjue topne nângâm hâum pâpgum ki ekjetâ keterahop. Iknjak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawiye amboyeje ekmâ topne hâum pâpguwi. ¹¹ Yâhâ dop yawuâk ikje torehenlipje yengât hohetyejan takamu ekjetâ ki keterakyiñgiopgât betbañgiwi. ¹² Yawu gârâmâ nen lok nombotjaue yâkâlen biwinenje katbin yamâ mâmâje otningimu Anitâhât nan baralipje otmâ mansain. ¹³ Anitâhât nan baralipje otmâ mansain yakât topne yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunje gamunje sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipje ki otbin. Me lok nombotjaue

nengât sen yaŋe tetem sambe otjet sâm imbi miakmâ manbi yaŋe gurâ bia. Anitâ ikŋak mâmâŋe otningimu yakât nan baralipje otmâ gain.

¹⁴ Bâin, Kai Toka yaŋe ge imbi tepjambâ tetem lok otmâ hohetnenjan manmâ tep âlep nâŋgâningiop. Nâŋgâningimu manmanje ekmunje bulâŋe otmu Anitâhât nanje ombe bisiŋe dopyetje konohâk yawu otmutâ yelekin. ¹⁵ Yâhâ lok otmâ manmu Yoaneje ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nâŋgâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâŋe embâŋâmbâek meŋnahât tepjambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâŋe kule tâmâtâp mewaŋgim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu gârâmâ manman kârikje yakât amboŋaje tep âlep nâŋgâningimap ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nâŋgâningim yâhâwuap. ¹⁷ Emelâk Anitâŋe Mose ekumu girem den topje topje kulemgüp ya ekmunje manman tawi tawije oap. Yâhâ sâp yiwererjeâmâ Anitâŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge wawaeneneksap ya ekmunje bulâŋe dondâ oap. ¹⁸ Nenje Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ yâkje ikje nanje ombe bisiŋe hâŋgângumu ge manop. Yâkje yawu olop yan nenje Anitâhât topje nâŋgâm heŋgeŋgunehât yâkje sâm tetekjan tuhumu nâŋgâm heŋgeŋguwin.

Yoaneje lohimbi toen katyehop.

(Mataio 3:1-12; Mareko 1:2-8; Luka 3:2-18)

¹⁹ Kândikum lohimbiye orotmemeyeje bâleŋe ya betbaŋginetâ Yoaneje âi topje katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topje nâŋgâne sâm hotom uminiwi yeŋgât kunlipyeŋeje bukulipyeŋe nombotje hâŋgânyongowi. Hâŋgânyongojetâ hoŋ bawalipyeŋe meyekjetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nâŋgâne.”

²⁰ Âikujetâ sâop. “Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

²¹ Sâmu sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nâŋgâne. Emelâk embâŋân poropete âlâ, kutje Elia sâm, manop. Yâkje yâhâpje tetem hohetnenjan manmâ Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewaŋgiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sâŋjetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmu sâwi. “Anitâŋe poropete âlâ hâŋgângumu ge mâtâp meningiwuap nâŋgâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sâŋjetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

²² Sâmu sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwererje âwurem ari papatolipnenje girawu sâm ekyongomunje nâŋgâjetâ ârândâŋ otbuap? Bâin, gike topge tâŋ tâŋâk sârâ nâŋgâneâyâ.”

²³ Sâjetâ sâop. “Nâje lok ki manmaiângen manmune lohimbiñe nähâlen takajetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumje lauje uk sâm huruj sâm ya kum kilikmâ mem ârândâŋ merândâŋ tuhujetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewangijet.”

Den Yu poropete âlâ, kutje Yesaia sâm, yâkje kulemguop.”

²⁴ Yawu sâmu Parisaio lok orowâk takawiye yuwu sâm âikuwi.

²⁵ “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliaeje yâhâpje tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topje girawuhât otmâ lohimbi toen katyekmâ mansat?”

²⁶ Sâjetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyejan mansap yâkât wâtje âlâ tatbaŋgiap ya ekjetâ ki keteraksap.

²⁷ Hâmbâi lok yaje âi topje katmâ tuhumu eknomai. Nâmâ lok inje mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwomgât dop bia. Me yâkât itâkat gurâ kâpekmâ golewangiwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm ikjahât nângâmu giop.

²⁸ Yâhâ Yoanerje kapi âlâ, kutje Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matje yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoaneje Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet haŋ sâmu Yesuŋe Yoanehâlen ariop. Arimu aknjangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbi mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda ekjet. Endamâ Anitâje hângângumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nângâjet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbuknjahât galem mansaije hotom une sâm yan lama nanje kum gâim ujetâ semu hotomjahe yâhâmu Anitâje nângâningimap. Yakât dopjeâk lok endaŋe tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ mumbuap yakât otmâ Anitâje hângângumu ge mansap. ³⁰ Otmu emelâk lok yukât topje yuwu sâm ekyongowan. “Hâmbâi yâkjeâmâ âi topje katmâ tuhumu eknomai. Nâje embâŋâmbâek meŋnahât tepŋambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâje kulet sâm mâtâp mewangim yâkât amutgen mansan.” ³¹ Emelâk ki nângâwaŋgiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohimbiñe yâkât topje nângâjetâ keterahâkgât nâje mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topje yuwu sâmune nângâjet. Emelâk nâje yâkât topje ki nângâm manban yan Anitâje nâje toen katyekbom yakât yuwu âi sâm nihim hângânnohop. “Gâne lohimbi toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumune ge lok âlâhât kunŋan tatbuap lok yaje lohimbi manman âilongoân katyekmu

Wâtgât mâmânjahât Heakje mâmânge otyingiwuap.” Yawu sâm eknohop. Yawu sâm eknohomu lauje lâum lohimbi toen katyekmâ yanak lok eksai yu toen katban. Toen kalmune yanâk himbim pâroj sâmu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje kembâ hâtgum ge mâmânge otbañgiop. ³⁴Mâmânge otbañgimu yakât topje nângâm hengejguan. Yâhâmâ Anitâhât nanje mansap.” Yoaneje Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuue nâ otmu Anderea menelehop.

³⁵Emet hañ sâmu Yoaneje ikje hoñ bawayâhâtje, nâ otmu lok âlâ, kutje Anderea, Simon Petorohât imije, menelekmu deñgân âlâ, kutje Galilaia sâm, yakât ginjehen ariwin. ³⁶Arimunje Yesuue gam wanginenekmâ bamu Yoaneje ekmâ yuwu sâm eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitânge hângângumu ge lamahât dop otmâ nengât tosahât otmâ kawenenijan kinmu kujetâ mumbuap yakât otmâ Anitânge hângângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷Yawu sâmu, nângâmutje bonje otmu Yoane pilâm Yesu betjan sâmutje orowâk ariwin. ³⁸Yesuue purik sâm yuwu sâm eknotgop. “Yet wongât betnan watneksawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?” ³⁹Sâmutje sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetjan yâhâ tattmâ den huhuwin. Den huhum tattmunje emetsenje emelâk purik sâm giop.

⁴⁰⁻⁴¹Otmu bukune Andereanje, pilânelekmâ yahatmâ, ari atanje, kutje Simon, mem tetem yuwu sâm ekuop. “Anitânge lok âlâ hângângumu Yura nengât tihitnenje otmâ galemnongowe sâm ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutjeâmâ Kiristo. ⁴²Yawu sâm netgâlen dâim takamu Yesuue Simon ekmâ yuwu sâm ekuop. “Simon, Yoane nanje, gâmâ yiweraje kutge âiñe, Kepa sâm gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yeñgât denân Petoro. Yakât topjeâmâ benben me kon yawu.

Yesuue Pilip yet Natanae meyelehop.

⁴³Otmu emet hañ sâmu Yesuue Galilaia hânângan ariwe sâm olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutje Pilip sâm, ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Garâ, orowâk arire.” ⁴⁴Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyeje kutje Besaita, ya ambolipje. ⁴⁵Yesuue Pilip memu yâkje in yawu ari bukuje âlâ, kutje Natanae sâm, ya yuwu sâm ekuop. “Emelâk Anitânge hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipjaue kulemgowi ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanje, Nasaret kapi amboje,” yawu sâop. ⁴⁶Yawu sâmu sâop. “Yakât nângâmune gemap. Nasaret kapi ambolipje âlâ me âlâje tânnongonomaîhât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâiñ. Gam ek.”

⁴⁷Yawu sâmu Natanaeje Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâm eknongop. “Yu ekjet. Lok yuâmâ Isirae amboje otmu tâñ tâñâk mansap.” Yawu

sâop. ⁴⁸ Yawu sâmu Natanaeje âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipje ki gohonsap yan lakop kuriŋ amutgen Anitâ mepaem tatdâ geksan.” ⁴⁹ Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanje. Isirae nengât kunnenje mansat.” ⁵⁰ Sâmu sâop. “Lakop kuriŋ amutgen geksan yakât otmâ topge naangan. Yu sâm tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topje topje memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.” ⁵¹ Yawu sâm ekum benje yuwu sâm eknongop. “Bulâjanâk yuwu sâmune nângâjet. Anitâje bulâjanâk hângânnohomu gewan yakât topje teteâkgât ewapâ himbim pâroj sâmu yâkât anjelolipjaŋe mâmâŋe otnihim yâhâm gem otjetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nângânomai.” Yawu sâm eknongop.

Kana kapiâñ Yesuue kulem miop.

2 ¹ Yawu sâm eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutje Kana sâm ya Galilaia hânâñ tap yan gâtje âlâje imbi membe sâm otmu bukulipjaŋe heroe nângâyitgim menduhuyehop ya amboŋjaŋe Yesu ikje otmu mâmâŋe otmu nen hoj bawalipje dâinenekmu orowâk emetyetjan yâhâwin. ³ Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunje wain to ya biatmu Yesu mâmâŋjaŋe yakât sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Meŋ, yakât ki nângârâ gorâhihiâk. Anitâ ikjak nângâmu âi topje katbehât naangan.”

⁵ Sâmu mâmâŋjaŋe emet amboŋje yakât hoj bawa âlâ yuwu sâm ekuop. “Nannaŋe yu me ya otjet sâwuap yauwâk otnomai.”

⁶ Otmu emet ya kâlehen amaŋ papato bât nombolân konok ya tatyinjioŋ yakât topje yuwu. Yura lohimbi Anitâje nângâningimû ârândâŋ olâkgât to yaŋe mem sot nenehât senje âlâlâ ya piriminîwin. Otmu yapâ gâtjaŋe to osom neminiwin. Otmu kâi bâtnenje piriakminiwin.

⁷ Yakât otmâ Yesuue emet amboŋahât hoj bawalipje yuwu sâm ekyongop. “Ba to osom mem ga amaŋâŋ gâiŋjetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâiŋjetâ pik sâop. ⁸ Yawu otjetâ yuwu sâm ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemyenje ya waŋjetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba waŋjetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yaŋe emelâk purik sâm wain olop. Yawu otmu galemyenje nemu ukenje otmu biwiŋjaŋe yuwu nângâop. “Wain toŋe emelâk biatningiap. Yu nemune ukenje oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nângâm yakât topje hâum pâpguop. Yawu gârâmâ to osom mem waŋbiŋe yakât topje nângâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenje otmu yaŋak lok imbi miop ya yuwu sâm ekuop. ¹⁰ “Aŋgoânâmâ wain ukenje sâm bukulipje gâim yiŋgiŋjetâ nem biwiyeŋe hâlim otjetâ yakât kakjanâmâ wain pâlâmje gâim yiŋgimai. Yâhâ gâŋjeâmâ wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nângâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesuje Kana kapi yan âi topje katmâ kulem memu ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenjaqe kepeiw.

¹² Otmu ya pesuk sâmu Yesuje imilipje otmu mâmâne meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatumunje hilâm mome pesuk sâop.

Yesuje opon kâmbukjan yâhâ lok watyehop.
(Mataio 21:12-13; Mareko 11:15-19; Luka 19:45-46)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombaj ya tâlâhumu Yesuje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin. ¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukjan yâhâmunje yan lok nombotjaje kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senje âlâlâ angî gunji otmâ hâmeje hâukum kinbi ya Yesuje yahatmâ yuwu sâm sâyingiop. “Awojnâhât opon yu kâlehen ki orotje otjetâ angim bero emetjahât dop oap.” Den yawu sâm tewetsenje hâukum kinbi ya yeñgât kakjan tat tat, tewo, me senje âlâlâyeje mem purik pilâyiñgiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop. ¹⁷ Otmu tâmbânenje, kutje Dawiti sâm, yâkje den kulemguop ya nângâmunje teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbi nombotjaje gâhât opon kâlehen yâhâ tatumâ ki orotje otmai sâm biwinanje kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nângâmunje teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arijetâ Yura papatolipnenjaqe ekjetâ bâlemu yuwu sâm ekuwi. “Gâje oat yu nângâmunje dondâ bâleap. Âlâje mâmâne otgihimu yu oat? Gâje wuân kulem mendâ nenje gekmâ Anitâje nângâhihimu oat yawu nângâmunje ârândâj otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâjetâ sâop. “Yeje Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nâjeâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwijan tuhum manjuwom.” Yawu sâop. ²⁰ Yawu sâm ekyongomu sâwi. “Maij, papatolipnenjaqe opon kâmbukje yu yambu 46 biwijan tuhuwi. Gârâmâ gâjeâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwijan tuhum manjuwom” yat. Den yat yakât nângâmunje ki ârândâj oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesuje den sâop yakât topje yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kunjetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbuap yakât topje sâop. Yakât otmâ mumuñambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nângâmunje bulâje olop.

²³ Yesujeâmâ Tihit tihit Hombaj yan Yerusalem kapiân tatumâ kulem topje topje memu lohimbi kiñgitje orowâkje ekjetâ bonje otmu yâkâlen biwiyeje katbi. ²⁴⁻²⁵ Yawu otjetâ lohimbi nengât biwinenje ekmapje topyeje ekmâ nângâop. Topyeje nângâm yañak yâk yeñgâlen ki torokalop.

Nikotemoje manman kârikjahât Yesu âikuop.

3 ¹Otmu Parisaio yenjâlen gâtje âlâ, kutre Nikotemo sâm, yâkje Yura nengât lok kunje manop. ²Omoj âlâen lok ya je Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nañgain. Gâje kulem topje topje memat yu lok nombotje Anitâ orop ki mansaije kulem yuwuya menomaihât dop âlâ ki tap.”

³Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nañgan. Yakât yuwu sâmune nâñgâ. Lok âlâ me âlâ Anitâje tihityeje olâk sâm mâmâlipyeje yenjât tepeyajambâ tetewi yakât dopjeâk yâhâpje tetejetgât nañgan.”

⁴Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk mejnâhât tepteje kâlehen yâhâ tatmune yâhâpje menekbuap. Ya ki orotje.” Yawu sâop.

⁵Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nâñgâ. Lok âlâ me âlâne orotmemeje bâleje bet pilâm Anitâhâlen biwiyeye katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekjetâ Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâne otyingimu Anitâje tihityeje otbuap. ⁶Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekje mâmâlipnenje yenjât tepeyajambâ temet towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenje yamâ Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâne otningim mem heweweji tuhunenekmu manman kârikjahât mâtâp teteningimap. ⁷Yawu gârâmâ “mâmâhahât tepeyajambâ teteon yakât dopjeâk yâhâpje tetewuat,” sâm ekgohoan yakât ki nâñgârâ sâtje otbuap. ⁸Yakât den âlâen hâum sâmune den ya nâñgârâ keterakgihiâk. Siru ya wosapâ topje katmâ takamap? Otmu wosaken bâije arimap? Yakât topje ki nâñgâmain. Siru pilâmap ya munjeâk nâñgâmain. Yakât dopjeâk Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâne otyingimu biwiyeye heweweji otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyeye âlâhâlen kinmap yakât ki ejakmâ nañgangimai.” Yawu sâop.

⁹Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nâñgâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nâñgâwe.” ¹⁰Sâmu sâop. “Gâjeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nâñgâhihijetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topje ki nañgat? ¹¹Yakât yuwu sâmune nâñgâ. Nenje sennenjaue ekmâin otmu biwinenjan temet nâñgâmain ya sâm temet Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yengeâmâ dennenje nâñgâjetâ gemu bet pilâmai. ¹²Yâhâ nâje manman topje topje yakât ekyongomuneâmâ nâñgâjetâ ki bulâje otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbimgât topje ekyongomune nâñgâjetâ bulâje otbuap? ¹³Lok âlâje himbimân ki yâhâm purik sâm ge yakât topje lohimbi ekyongomap. Nâ konok Anitâje himbimâmbâ hâñgânnohomu ge yakât topje ekyongom mansan.

¹⁴Emelâk Moseje yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbi je lok ki manmaiângen manmâ otjetâ bâleop yakât matje hambe sâtje metje ya je yingimu muwi. Yakât otmâ Moseje hambe umutje hâwim nahân kepeim kânâñgâmu ekmâ yan âlepje otbi. Yakât dopjeâk lohimbi

kerekje otjetâ bâlemap ya yengât tosayeje biatyinjâkgât Anitâje sâmu nân howanân nohom kânângânekjetâ kinbom. ¹⁵ Howanân kinmune yapâ gâtjaqe lok âlâ me âlâne biwi nângân nângânyeqejae nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayeje biatyinjimu manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Anitâje ikje engatjeâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikje nanje ombe bisije hângângumu ge nengât kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenjae kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikje ya menom. ¹⁷ Anitâje nanje hângângumu ge manman kârikjan torokatnenehop. Yakât otmâ nenje yâkâlen biwinenjae kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnenekbuap. ¹⁸ Otmu nen Yesuhâlen biwinenjae hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnenekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotjae Anitâ nanjahât biwiyejae pâlâmje otmu betbaejim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuiyngiop. ¹⁹⁻²¹ Yâhâ Anitâje nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matje ningimu menom yakât topje yuwu tap. Nen lohimbi kerekje orotmeme bâleje otne sâm yan bukulipnenjae nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenjae kepeim tem lâuwangim mansainje topnenje ki kurihiakmain. Nenje lok senyejan kinmunje manmannenje tetekjan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotjae orotmemeyerje bâleje ya witgumâk otmâ mansaije topyeje kurihiakmâ Yesu, lajinje amboqahât hâkâj otmâ betbaejimai.

Yoaneje ikje topje sâm tetem ekyongop.

²² Otmu Nikotemoje pilâm arimu yakât kakjan Yesu je nen hoj bawalipje menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraia hânâni ari manbin. Yan manmunje Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotje toen mem katyekbin. ²³⁻²⁴ Otmu sâp yan Herotje ki sâmu Yoane mem pâi emetjan katjetâ talop. Sâp yan Yoaneje kapi âlâ, kutje Ainon sâm, ya Salim kapi gotjan tap yan ariop. Yan arimu to senje sambe yan tap yakât ambolipje kiñgitje orowâkje yâkâlen arijetâ toen katyehop.

²⁵ Toen mem katyehop yan Yura lok âlâne Yoanehât hoj bawalipje yengâlen arimu Yura ambolipje Anitâje yekmu ârândâj olâk sâm to piriakbi orotmeme yakât den sahañgiwi. ²⁶ Den sahañgijetâ Yoanehât hoj bawalipjae ari yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunje lok âlâne gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesenjgâlakje nângâningijetâ gemu lok yakâlenâk arijetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunje dondâ bâleap,” yawu sâwi.

²⁷ Yawu sâjetâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâje lohimbi biwiyeje mem heweweñ tuhumu yâkât nângâwañgijetâ yahatmu yâkâlen ariai.

Lohimbiye nengâlen torokatjetgât eŋgatyenje ki kionnom. Yamâ wongât? Anitâ ikjâk yakât amboje oap. ²⁸ Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topje yuwu sâm ekyongowan. “Anitâje hoj bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâm mâtâp mewaŋgian.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâmune topje nângâjetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipnaje imbi yâkât pat kuwaŋginomai. Pat kuwaŋgijetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan heroje otnomai. Yakât dopneâk lohimbi sesengâlákje Yesuhâlen torokatjetâ heroje oan. ³⁰ Sâp yiwerenje yupâek lohimbi kiŋgitje orowâkje nângâwaŋgijetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângânihijetâ gemu âi tuhum tiŋ pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoaneje Yesuhât topje sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topjeâmâ yuwu. Nenje meŋlipnenje yeŋgât tepyenjambâ tetewin. Gârâmâ manmannenjahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâje Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnenje pato otmâ âwâŋjahât topje eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâje denje nângâjetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenje tiŋâk kepeim mansai. ³³⁻³⁵ Anitâje nanje wawaemu biwyetje kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwâŋjaŋe âi sâm waŋmâ hângângumu giop. Gem yan kunnenje manmâ Wâtgât Mâmâŋjahât Heakje mâmâŋje otbangimu âwâŋjahât den ya tâŋ tâŋâk eknongom mansap. Yâkje den eknongop ya nângâmunje bulâje otmu yâkâlen biwinenjenje kepeimain. ³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje Anitâ nanŋahâlen biwiyenjenje kepeim mannomai yamâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâje yâkât den betbaŋgim mannomai yamâ Anitâje kuk otmâ hâhiwin yiŋgimu nângâm tatbisâi.

Yesuje Samaria yeŋgâlen ariop.

4 ¹⁻² Lohimbi dondâje Yoanehâlen arijetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kiŋgitje orowâkje Yesuhât nângâjetâ yahatmu yâkâlen takanjetâ yâkât sâtgât nen hoj bawalipnaje toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaije nângâjetâ bâleop. ³ Nângâjetâ bâlemu yaŋak Yesuje Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin. ⁴ Ari Samaria yeŋgât hân tânâmŋambâ hârem ariwin. ⁵ Ari kapi âlâ, kutje Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embâŋjânâk kapi yakât gotjan tâmbânenje âlâ, kutje Yakop sâm, yâkje tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumuŋan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanje Yosep pilâwaŋgiop. ⁶ Nen mâtâwân arim tatmunje sikopje dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginjan ge tatmâ hâknenjenje mewin.

Manman kârikjahât to yakât amboje yamâ Yesu.

7-8 Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâm kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunje yan iknjâk tatmu imbi âlârje to osowe sâm kapiângembâ giop. Gemu Yesuue yuwu sâm ekuop. “To osom nijdâ nembehât nañgan.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu yan biwijaje nâñgâop. “Yen Yura lohimbiye nenekmâ nâñgâm bâleningim nengât tera me osom bero yaqe ki katmâ nemai.” Biwijaje yawu nâñgâm yakât otmâ pârâk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ultinohoat? Ya kâmbukje yakâ.” Yawu sâop.

10 Sâmu sâop. “Anitârje heweweñjâk otmâ lâtâpnongomap yakât topnje gârje ki nañgat. Otmu nine topne gurâ ki nañgat. Nañgat mâne emelâk manman kârikjahât to yakât ultinohombât.” Yawu sâm ekuop.

11 Sâmu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâm kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatgât wahap barahâk tat yukâ. Wuânje mem manman kârikjahât to yat ya osowuat? 12 Yâhâ tâmbânenje Yakopjeâmâ lâm yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipje otmu lama bulimakao osom yingimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopje otmâ manminiop ya wangim otbuatgât nâñgâm yu yat me?”

13 Sâmu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlârje nejetâ yâhâpje tohât kân kânâk katyekbuap. 14 Yawu gârâmâ nine manman kârikjahât to osom yingimune nemomai. Ya nemomai yakât otmâ yençalembâ to yaqe punduŋ punduŋ sâm ga takamu ya nem manman kârikje manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapgât dop âlâ ki tap.”

15 Sâmu sâop. “Maiŋ, lok pato. Nârje hilâm ârândârje to yupâ osowe sâm kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom nijdâ nemune yâhâpje tohât ki katnekbuapgât nañgan.”

16 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ gâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

17 Sâmu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmu yuwu sâm purik pilâwaŋgiop. 18 “Gâ lok imbât yaqe mem pilâhekbi. Yamâ yiwerenje menjekmu mansawot yamâ lokge bulârje bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonje.”

19 Sâmu sâop. “Maiŋ, lok pato. Gâmâ Anitâhât poropete geksan. 20 Yawu gârâmâ ekgohomune nâñgâ. Emelâk tâmbâlipnenjae pumje yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yejeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbi wosanje bonje otmai?” Yawu sâm âikuop.

21-24 Sâmu sâop. “Wâe. Imbi, sâmune nâñgâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbi pumje yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yauwâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topnjeâmâ iknjâk tap. Yâhâmâ pumje me kapi âlâen ki tatmap.

Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumje âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâlije bia. Yakât otmâ Anitâ awoñnenijaje ikje Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge mâmâne otningimu awoñnenijahâlen biwinenijaje kepeim mepaemunje nângâmu ârândâj otbuap. Yen Samaria ambolipjeâmâ Anitâhât topje ki nângâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâne hoj bawaŋe âlâ hângângumu ge Yura hohetnenjan tetem yen me nen kerek tihitnenje otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenneâmâ Anitâhât topje nângâm heŋgenguain.” Yawu sâop.

25 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâne hoj bawaŋe âlâ hângângumu ge tihitnenje otbuap ya emelâk sânejetâ nângâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoj bawa yakât kutjeâmâ Kiristo.

26 Sâmu sâop. “Hoj bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâne hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâop. 27 Sâm tan mâne nenneje sot puluhum takam Yesuŋe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pârâk pilâm imbi yanje wuân den âikuop yakât ki âikum topje nângâwin. Me Yesuŋe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yanje âsâpje pilâm kapiângen sururuk sâm ariop. Sururuk sâm ari kapi ambolipje yuwu sâm ekyongop. 29 “Wâe. Lok âlâne to lâmje ginjan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâm tetem eknohoap. Anitâne hoj bawa âlâ hângângumu gewuap sâmai yanje takap mon.” 30 Yawu sâmu nângâm ekne sâm kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatjetâ nenneje sot ne sâm Yesu ekuwin.

32 Ekumunje sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeje yakât topje ki nangai.”

33 Yawu sâmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwin. “Nenneje yu pilâm kapiâñyahain yan lok âlâne sot waŋmu niap mon?” Yawu sâm âlâhuwin.

34 Yawu sâmumje sâop. “Nâmâ Awoñnaŋe hângânnohomu ge tem lâuwangim nepje tuhum mansan yanje nâhât sot kâle oap.

35 Otmu nengât nep topjahât nângâjetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nângâjet. Emetsenje imbât pesuk sâmu yan kalamâñ gâtje âlemu mem nemain. Yawu gârâmâ lohimbiyeâmâ kalamâñ sot âlem tap yakât dopjeâk biwiyeje heweweŋ otmâ manman kârikjan arine sâm otmâ tai. Yejeâmâ lohimbi dondâne mansai ya yeŋgât nângâm âi mejet. 36-37 Yakât torokatmâ sâmune nângâjet. Lok nombotjaŋe nep tuhumai. Yâhâ nombotjaŋeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâne nâhât nep tuhumai me yakât bonje menomai ya yâhâp yâhâp heroje kakjan mannomai. Yâhâ bonje âlemu mem katjetâ tatbuap yanjeâmâ lohimbiye heweweŋ otmâ Anitâhâlen biwiyeje kepeim manmâ manman kârikje menomai yakât dopjeâk oap. 38 Otmu emelâk lok nombotjaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonje âleム kinsaije manman kârikje menjetgât yen hângânyongomune ari meyekjet.” Yawu sâop.

³⁹Otmu Yesuŋe Samaria gâṭje imbi yakâṭ biwiŋe ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋjâk sâm tetem ekuop yakâṭ kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâjetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi. ⁴⁰Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyinŋgiop. Nâŋgâyinŋimu kapiyenjan yâhâ hilâm yâhâp tatbin. ⁴¹Tatmunje den pat âlepŋe ekyongomu lohimbi dondâŋe nâŋgâjetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyerŋaje kepeifi. ⁴²Biwiyerŋaje kepeim imbi ya yuwu sâm ekuwi. “Aŋgoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunje bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ yâkje sârererenekmâ manman kârikje ningiwe sâm ge mansap ya ikje lauŋambâ eknongomu nâŋgâmunje bulâŋjanâk oap. Yakâṭ otmâ yâkâlen biwinenŋaje kepeiai.” Yawu sâwi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanje nâŋgâwaŋgimu âlepŋe olop.

⁴³Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâmu orowâk Galilaia hânângen ariwin. ⁴⁴Mâtâwân arim tatmunje Yesuŋe Yerusalem kapi ambolipŋe den ekyongomu nâŋgâjetâ gemu bet pilâwi yakâṭ yuwu sâm eknongop. “Anitâhât poropetelipŋaje yeŋe kapi me hep torehenlipŋe orowâk tatmâ den kâsikum yinŋgijetâ nâŋgâjetâ nahat otmap.” Yawu sâop. ⁴⁵Galilaia hânân arimunje kapi tatmâ arap ya ambolipŋe emelâk tihit tihit hombaŋ ekne sâm Yerusalem kapiâŋ yâhâ Yesuŋe kulem topŋe topŋe mem ikje den pat âlepŋe ekyongomu nâŋgâjetâ bonŋe olop yanje nenekmâ buku otningiwi.

⁴⁶Yawu otninginjetâ ya pilâm âwurem Yesuŋe aŋgoân Kana kapiâŋ kulem âlâ memu to ya purik sâm wain olop yan ariwin. Arimunje Kapanaum amboŋe, kiap âlâhât nanje ya mesek sâtjan kinop. ⁴⁷Mesek sâtjan kinmu yan âwâŋŋaje Yesuŋe Kana kapiâŋ âwurem taka tap nâŋgâm kapiŋe pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtjan tatmâ pilânenekbe sâm oap. Yakâṭ otmâ ari heŋgeŋguhât naŋgan.”

⁴⁸Sâmu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipŋaje kulem topŋe topŋe memune ekneâk naŋgai. Ekŋetâ sâtje otmu yanâk nâhâlen biwiyeŋe katmai.”

⁴⁹Sâmu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgâṭ in yawu ari heŋgeŋguhât naŋgan.” ⁵⁰Sâmu sâop. “Nâŋgâwaŋgiangâṭ âlepŋe hâmeŋe kinbuap. Yakâṭ otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nâŋgâmu bulâŋe otmu âwurem ariop. ⁵¹Mâtâwân arim tatmu hoj bawalipŋaje nanje talop yakembâ taka yuwu sâm ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepŋe oap.” ⁵²Yawu sâŋjetâ yuwu sâm âiyongop. “Sâp girawuâŋ âlepŋe oap?” Sâmu sâwi. “Oran hilâm tânâmjan kundatje sânduk sâop,” sâwi. ⁵³Yawu sâŋjetâ kiapŋe yuwu nâŋgâop. “O, bulâŋjanâk. Yesuŋe eknohop sâp yanâk nanne âlepŋe olop.” Yawu nâŋgâmu Yesuhâlen biwiŋe kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipŋe yakâṭ ekyongomu kerekŋe Yesuhâlen biwiyeŋe katbi.

⁵⁴Kândikum Yesuŋe Yuraia hân pilâm Kana kapiâŋ ari kulem memu to ya purik sâm wain olop. Yâhâ kulem yâhâpŋe miop yamâ naom tipiŋe ya âlepŋe olop.

Yesuŋe lok pareŋe mem heŋgeŋgumu geretŋe lâuakmâ ariop.

5 ¹Yakât kakjan Yura nengât hombaj âlâ tetemu Anitâ mepaene sâm lohimbi kingitŋe orowâkŋe Yerusalem kapi patoen menduhuakbi. Otmu sâp yan Yesuŋe menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin. ²Yerusalem kapi ya hawamgum paŋ sâhâwi yakât hâŋgi âlâ, kutŋe Lama sâm, yakât ginjan bomba âlâ tap, kutŋe Betesira sâm. Otmu bomba yakât ginjan selep bâtnombot tuhuwi. ³Otmu selep yan lohimbi tatbi yamâ topyeŋe yuwu. Nombotŋe pareŋe otbi, nombotŋeâmâ kâiyenje gongone, nombotŋe âlâmâ senyeŋe bok sâ sâŋe. ⁴Tatbi yaŋe yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât aŋelo âlâŋe himbimângembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâmu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtŋanje angoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbaŋgiminiop. Yawu otminiwi.

⁵Otmu tatbi ya yengâlen gâtŋe âlâŋe pareŋe otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop. ⁶Yâhâmâ selep âlâen tatmâ aŋelo bomba kâlehen gemu luk luk sâmu gewe sâm yakât mambotminiop. Yâhâ Yesuŋe lok ya sâp kâlep yawu otmâ gamap ya ekmâ nâŋgâm âikuop. “Gâ âlepŋe otbehât naŋgat me bia?”

⁷Sâmu sâop. “Oŋ, yawu naŋgan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâm ok bititik ki otmuneâk lok dondâŋe in yawu gemai. Yakât âlâŋe tânnohomu naŋe sâm gembâm.”

⁸Sâmu sâop. “Bâiŋ gâ yahatmâ geretŋe lâuakmâ lohotŋan ari.” ⁹Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretŋe lâuakmâ ariop.

¹⁰Geretŋe lâuakmâ arimu lohimbi yan kinbiŋe ekmâ nâŋgâm bâlewangim yuwu sâwi. “In tatmâ naŋgain. Yawu gârâmâ gâŋe geretŋe lâuakdâ gekmunje ki ârândâŋ oap. Papatolipnenŋanje tatmâ nâŋgâmain sâwâŋ ai tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

¹¹Sâŋjetâ sâop. “Yiwerenje lok âlâ heŋgemnohoapŋe yuwu yap. “Yahatmâ geretŋe lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepŋe otmâ yaŋahâmâ yu oan.”

¹²Sâmu sâwi. “Lok heŋgeŋgohoap ya kutŋe kundâ nâŋgâne.” Yawu sâwi. ¹³Yâhâ Yesuŋe emelâk yok pilâm lohimbi dondâ kinbi ya hohetyenjambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yaŋe Yesu ekmâ tiripyongowe sâm senje otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

¹⁴Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukŋan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuŋe yuwu sâm ekuop. “Naŋgat. Nâŋe heŋgeŋgohoan. Yakât otmâ yâhâpŋe otmâ hilipguuat yamâ hiliwahowuat.”

¹⁵Yawu sâmu lok yaŋe Yura papatolipnenŋe yengâlen ari “Yesuŋe heŋgemnohoap” sâm ekyongop. ¹⁶Yâhâ Yesuŋe tatmâ nâŋgâminiwin sâpjan lok ya heŋgeŋguop. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenŋanje Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenŋaje kepeim manman bulâje menom.

¹⁷Den hikujetâ benje Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Awojnajae hilâm ârândâŋ ai memap. Yakât otmâ nâku yawuâk ai membomgât sâm nihiop.” Yawu sâop. ¹⁸Yâhâ tatemâ nâŋgâ nâŋgâ sâpjyan lok ya heŋgeŋguop yakât nâŋgâjetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuŋe Anitâhât “Awojne” sâmu yakât otmâ Yura papatolipnenŋaje yuwu nâŋgâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetje konohâk oap sâm ikŋahât nâŋgâmu yahatsap,” yawu sâm yakât kune sâm otbi.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otjetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Nine topne ekyongomune nâŋgâjet. Nâje nine enŋatneâk ai ki meman. Ai meman yamâ awojnajae wawaenekmâ tiripnohomu ikŋahâk ai memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi ai âlâ tiripnohom mâmâje otnihimu memune ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap. ²¹Awojnajae lok âlâ me âlâhât manmanyere torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikje yingiwomgât dop tap. ²²Otmu lohimbiye otjetâ bâlem gamap ya awojnajae bâije ki sâm hâreyingiwuap. Ai ya nâŋak bâije sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop. ²³Yâhâ lohimbiye Awojne ewe katmai yakât dopjeâk nâ gurâ ewe katnekjet sâm ai ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje betnihimai yaŋe nâ betnihiaiin sâm Awojne hâŋgânnohomu gewan ya betbaŋgimai. ²⁴Lok âlâ me âlâje nâhât den pat âlepje nâŋgâjetâ bulâje otmu biwiyeŋe awojnähâlen katmâ denje lâum mannomai ya awojnajae emelâk manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Yakât otmâ manman kârikŋahât mâtâwân manjetâ den âiān ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nâŋgâjet. Awojne Anitâje hâŋgânnohomu ge nine den pat âlepje ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbi biwi pâlâmje mansai ya yengâlen gâtje nombotŋajae nâŋgâjetâ bulâje otmu nâhâlen biwiyeŋaje kepeim mannomai yaŋeâmâ manman kârikŋahât bulâje menomai. ²⁶Yakât topjeâmâ yuwu. Awojne yamâ manman amboŋe. Yawu gârâmâ manman yakât galemje sâm nihimu yan dopnetje konok oap. ²⁷Otmu hâŋgânnohomu ge lohimbiye otbi mewi yakât bâije sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop. ²⁸Yakât otmâ sâp patoen lohimbi muwi yamâ kerek mândeyekmune mumujambâ yahatmâ otbi mewi yakât matje menomai. ²⁹Yâhâ lohimbi nombotŋajae Anitâ betbaŋgim otjetâ bâlem gaop yamâ den âiān katyekmune yakât matje umatje menomai. Yâhâ nombotŋajae Anitâhât tem lâuwangim âlepje manbi yaŋeâmâ manman kârikje mannomai. ³⁰Nine enŋatneâk ai ki tuhuman. Anitâje biwinan katmu tem lâuwangim den sâm hâreyingiman yamâ nâŋgâmu ârândâŋ otmap.

Yesuŋe kulem âlâlâ miop yan ikŋe topje tetem heŋgeŋguop.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâman mâne nâŋgâjetâ nahat otbâp. ³²Awojne manman amboŋajae nâhât topne ekmâ nâŋgâjetgât kulem mem gamap

yamâ nângâwangimune bulâjanâk otmap. ³³ Aŋgoân hoŋ bawalipyenê hângânyongojetâ Yoanehâlen arijetâ nâhât topne bulâjanâk ekyongop.

³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâne nâhât topne ki sâm tetewi mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpgât dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkje nâhât topne ekyongop ya yiwereje nângâjetâ bulâje otmu manman kârikjan manjetgât yan.

³⁵ Yoanehât nângâjetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nângâjet. Yâkjeâmâ balamgât dop olop. Balam sem lajinnje pilâmu ekmain yakât dopjeâk yâkje den ekyongomu biwiyejan hâumu haj sâyingiop. Haj sâyingimu aŋgoân heweweñjâk nângâwi. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbaŋgiwi. ³⁶ Nâhât topne yamâ yâkje bulâjanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awoŋnaŋe âi sâm nihim hângânnohomu kulem topne topne memune yan nâhât topne tâŋ tâŋjâk temetu ekmai. ³⁷ Yawu gârâmâ awoŋne ki ekmâ denjeâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyeŋeŋe gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awoŋnaŋe poropetelipje ekyongomu kulemguwi ya nângâjetâ ki keterakyinjimap. Otmu nâhât gurâ nângâjetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyeŋeŋe ki kepeimai.

³⁹ Yeŋeâmâ manman kârikje mene sâm poropetelipje den kulemguwi ya haŋjmâ ârândâŋ sâlikum ekmâ tatmai. Yawu gârâmâ yeŋe nâhât topne ekjetâ keterahâkgât den yu poropetelipje kulemguwi. Yu sâlikum heŋgeŋgumai mâne âlepje nâhât topne nângâm heŋgeŋgumbâi. ⁴⁰ Yamâ yeŋe manman kârikje mene sâm yan nâhât hâkâŋ otmâ biwiyeŋe nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne nâhât nângâjetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyeŋe Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk naŋgan.

⁴³ Yakât otmâ awoŋnaŋe âi sâm nihim hângânnohomu gewan yakât nângâjetâ ki bulâje otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne enyatyerjeâk otmâ yeŋgâlen takâ den ekyongomai lok yawuya yeŋgât nângâjetâ yahatmu buku otyingimai. ⁴⁴ Yeŋe yenahâlâk naŋgaŋgijetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ iŋjak yekmu ârândâŋ olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângâjetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâjetâ bulâje otbuap?

⁴⁵⁻⁴⁷ Yeŋeâmâ nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyeŋe ki katmai. Yamâ nâŋe awoŋnahât senjan kinmâ den âiâŋ ki katyekbom. Yakât yuwu sâmune nângâjet. Moseŋe Anitâhât girem den kulemguop yamâ “lâum manmunje Anitâŋe tihitnenje otbuap.” yawu sâmai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângâjetâ keterahâkgât Moseŋe den ya kulemguop. Yakât otmâmâ Moseŋe den kulemguop ya yeŋe nângâjetâ bulâje otmap mâne emelâk biwiyeŋe nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângâjetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâjetâ bulâje otbuap?” Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukjambâ gem ariwin.

Lok 5,000 ya Yesuŋe sot kâsikum yingimu newi.

(Mataio 14:13-21; Mareko 6:30-44; Luka 9:10-17)

6 ¹ Otmu yakât kakjan Galilaia deŋgân, kutje âlâmâ Tiweria deŋgân, Yesuŋe yakât nombotgen ariwe sâm hoŋ bawalipje menenekmu

orowâk ariwin. ² Yâhâ emelâk Yesuue mesek topje topje heñgemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunje lohimbi kiñgitje orowâkje betnenenjan watnenekbi. ³ Watnenekjetâ ari lohimbi ya pilâyekmâ Yesu orop pumje âlâen yâhâ tatbin. ⁴ Tatmâ Tihit tihit hombaç ya tâlâhuop yakât alahuwin.

⁵ Alahum tatmunje lohimbi dondâne watnenekmâ takawi ya Yesuue yekmâ yuwu sâm Pilip âikuop. “Lohimbi dondâ takai yu wosapâ sot puluhum yingimunje nejetâ dopyejan otbuap?” sâm âikuop. ⁶ Yâhâ sot kâsikum yingimu nejetâ dopyejan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwiye girawu talop ya sâm tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop. ⁷ “Ao, lohimbi dondâne taka tai. Yakât otmâ sot tipije iknjak iknijâk nenomai yamâ tewetenje pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâne emetsenje nombolân yâhâp biwajan âi tuhum hâmeje membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâje den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

⁸ Yawu sâmu nengâlen gâtje âlâ, Simon Petoro imije, kutje Anderea sâm, yâkje yuwu sâm ekuop. ⁹ “Naom tipije âlâ taka tapje bañga mome otmu ijan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yuue dopyejan ki otbuap yukâ.” Yawu sâop.

¹⁰ Yawu sâmu Yesuue yuwu sâm eknongop. “Yeje lohimbi yu ekyongonjetâ ge tatjet.” Yawu sâmu laujan mem lok yeñgât dowâmâ 5,000 yawuya ekyongomunje ge tatbi. ¹¹ Ge tatjetâ Yesuue bañga ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhum mem ningimu ârândânjâk kâsikum yingimunje newi. Yâhâ ijan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikum yingimunje nejetâ dopyejan olop. ¹² Nejetâ dopyejan otmu yuwu sâm eknongop. “Sot nombotje tap ya bâlemapgât hâwurum saka sakaen mânujetâ giâk.” ¹³ Yawu sâmu hâwurum mânujemunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

¹⁴ Yesuue kulem ya memu ekjetâ sâtje otmu yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Poropete âlâ hohetnenjan tetewuap sâjetâ nângâm mambotmain ya yu mon?” Yawu sâwi. ¹⁵ Yawu sâjetâ Yesuue biwiyeje ekmâ yâkje kutdâyeje mem kânângânekmaiât nângâm pilâyekmâ gem ba pumje âlâen yâhâop.

Yesuue to kakljambâ takaop.
(Mataio 14:22-33; Mareko 6:45-52)

¹⁶⁻¹⁷Emet omoj otmu Yesuue in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiâr arine sâm deñgân ginjan gewin. ¹⁸ Ge wanja mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop. ¹⁹ Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunje Yesuue to kakljambâ takaop. Takamu ekmâ “wuânje takap?” sâm ekmâ umutnenje ariop. ²⁰ Umutnenje arimu Yesuue nenekmâ yuwu sâop. “Nâ ninak takan. Yawu

gârâmâ kiŋgityeŋahât ki otjet.” Yawu sâop. ²¹ Yawu sâmu tepnenje welâmjan gemu in yawu memunje waŋgaen yâhâop. Waŋgaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

²² Kapi pilâm tohowin yakât ambolipŋaje emet haŋ sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. “Oran waŋga konohâk ekbin yamâ Yesu hoŋ bawalipŋaje yenjâk mem ariwi.”

²³ Yawu sâm pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipŋaje Yesuhât pat nângâm waŋga âlâlâ mem kapiyeŋehembâ taka emelâk Kutdânenŋaje sot mem yan Anitâ mepaem yiŋgimu newi yanâk taka tatbi. ²⁴ Taka Yesuhât pâinjetâ biatmu yaŋak waŋga ya yâhâpje mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikŋahât sot yakât amboŋe yamâ Yesu.

²⁵ Waŋgayene Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâm âikuwi. “Wa, lok pato gâ amâti takaon.”

²⁶ Yawu sâm âikuŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Yaihât sâmune nâŋgâjet. Nâŋe kulem topje topje memune ekmâ topje ki nâŋgâm heŋgenŋumai. Yâhâ sot yiŋgimune nejetâ tepeyene pik sâop yakât nâŋgâm pâinnekâ takai. ²⁷ Yakât yuwu sâmune nâŋgâjet. Sot nemain yaŋe kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek lâsukje pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nâŋgânomai. Yawu gârâmâ sot topje âlâ ikŋiâk tap ya nem manman kârikŋe manmâ yâhânomai yakâlâk nâŋgânomai. Yawu gârâmâ Awoŋne Anitâŋe nâŋgânihimu ârândâŋ otmu âi sâm nihim hâŋgânnohomu ge yâkât sâtgât manman kârikŋahât sot yiŋgiwom.” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâm yuwu sâm âikuwi. “Anitâhât den lâune sâm girawu tuhunomgât naŋgat?”

²⁹ Sâŋjetâ sâop. “Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwyene katmâ mannomaihât naŋgap.”

³⁰⁻³¹ Sâmu sâwi. “Emelâk tâmbâlipnenje lok ki manmaiâŋen manjetâ Anitâŋe himbimâmbâ sot âlâ, kutje mana sâm, yiŋgimu nem manbi yakât topje miti pepaen yuwu tap. “Himbimâmbâ sot yiŋgimu nem manbi.” Yawu tap. Yawu gârâmâ gâŋe kulem âlâ mendâ ekmunje âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nâŋgâmunje bulâŋe otbuap. Wuân mendâ topje tetemu ekmunje bulâŋe otbuap?” Yawu sâwi.

³² Sâŋjetâ sâop. “Anitâŋe himbimâmbâ sot bulâŋe yiŋgimap yakât topje nâŋgâjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâjet. Moseŋe himbimâmbâ sot bulâŋe ya ki mem tetem yiŋgiop. Bia. Himbimâmbâ sot bulâŋe yamâ yiwereŋe Awoŋnaŋe yiŋgimu mansai. ³³ Sot bulâŋe yamâ Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikŋe yiŋgim mansan.”

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haŋjmâ ârândâŋ ningirâ nem yâhânom.”

³⁵ Sâjetâ sâop. “Manman kârikjahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne biwi nângân nângânyejanje nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâje mâmâne otyingimune manman kârikjahât sot yakât yâhâpje ki po yingiwuap. Me manman kârikjahât to yakât yâhâpje ki yekbuap.

³⁶ Yawu gârâmâ kulem topje topje memune yeje ekmâ topnjahât hâum pâpgum nâhâlen biwyenjae ki kepeim mansai. ³⁷ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwyenjae kepeim manjetgât Awojnaje meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwyenjae kepeijetâ ki betyongowom. ³⁸⁻⁴⁰ Awojnaje âi sâm nihim himbimâmbâ hângânnohomu gewan. Gem yâkât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâne nekmâ topne nângâm henjengum nâhâlen biwyenjae kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâje sâp patoen mumujambâ mem yahatyekmune manman kârikjahât pat emelâk Anitâne kuyingimu tap yakât bulâne yingimu menomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu gârâmâ “sot bulâne yamâ Anitâne nâ hângânnohomu himbimâmbâ ge manman kârikje yingim mansan,” ya sâop yakât papatalipnenjae nângâjetâ bâlemu yuwu sâm alahu gulahu otbi. ⁴² “Nenâmâ yâkât topje naejgain. Yâhâmâ Yosep nanje yakâ. Âwâne mâmâne yetgât topyetje naejgain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nângâmunje bâleap.” Yawu sâwi.

⁴³ Sâjetâ sâop. “Kâmbukje. Nângâm bâlenihijetâ ki ârândâj oap. ⁴⁴ Awojnaje hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkjak nâhâlen torokatnomai. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâje mumujambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom. ⁴⁵ Emelâk emet inânjan poropete âlâne den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikjak denje lohimbi biwyenjan katmu nângâjetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonje teteâkgât awojnaje denje lohimbi biwyenjan katmu nângâjetâ hâumu nâhâlen torokatmai. ⁴⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâne Awojnâhâlen ki yâhâjetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâje konok Anitâ Awojnje orop tatmâ yâkât sâtgât otmâ gewan.

⁴⁷ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwyenjae kepeim manmai yamâ manman kârikjan mannomaihât pat kuyingimune tap. ⁴⁸ Yâhâmâ manman kârikjahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai. ⁴⁹ Manman kârikjahât sot yakât yâhâpje torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnenjae lok ki manmaiângen manminiwi yan Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutje mana sâm, ya yingimu nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi. ⁵⁰ Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikjahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâne nine hepne sunumne nemaijeâmâ ki hiliwahonomai. ⁵¹ Yâhâ manman kârikjahât bulâne teteyingiâkgât nâje konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne

yu yeŋgât pat kuyiŋgiwan yu yingimune nem manman kârikjan mannomai." Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenjae nâŋgâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. "Lok yuŋeâmâ ki orotje yap. Girawu otmâmâ ikje sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotje yukâ." Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâm alahujetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. "Ninahât sâmune nâŋgânjetâ ki keterakyiŋgiap yakât âlâku sâmune nâŋgânjet. Nâmâ lok bulâŋe mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nemurai yamâ manman kârikjan ki mannomai. ⁵⁴⁻⁵⁶ Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuŋeâmâ manman kârikje yakât bulâŋe oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâp patoen mumunjambâ mem yahatyekmune biwinenje kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânom. ⁵⁷ Awoŋne manman amboŋjae hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtjanâk kinmâ yâkje tatmap yakât dopjeâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yeŋgâlen gâtje âlâ me âlâŋe nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâŋe manmâ yâhâwom yakât dopjeâk manmâ yâhânomai. ⁵⁸ Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenjae sot âlâ, kutje mana sâm, newi yan manman kârikje ki ekbi. Yawu otmâ mum gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ nine hepne sunumne nemurai yamâ manman kârikjan manmâ yâhânomai." Yawu sâop. ⁵⁹ Yesuŋe Kapanaum yeŋgât miti emetjan yâhâ den yu ekyongop.

Yesuŋe manman kârikje yakât topje ekyongop.

⁶⁰ Yesuŋe nengât papatolipnenje yawu sâm ekyongomu yan lohimbiye denje nâŋgâne sâm yâkâlen torokatmâ manbi nombotjae alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. "Den yap yuâmâ nâŋgâmunje umatje oap yakât otmâ yâkât den yu âlâŋe nâŋgâwuap?" Yawu sâwi.

⁶¹ Yawu sâm hâkâŋ otjetâ Yesuŋe biwiyeje ekmâ yuwu sâop. "Den yan yukât âlâŋe ki ekyongop? Girawuhât otmâ nâŋgânjetâ umatje oap? ⁶² Gârâmâ nâŋe hâmbâi himbimân âwurem yâhâmune nekmâ yanâmâ girawu nâŋgânomai? Nâŋgânjetâ bulâŋe otmu nâhâlen biwiyeje katnomai me bia? ⁶³ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgânjet. Lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋgatyenjaak otmâ manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋjahât Heak yâkjak mâmâŋje otyiŋgimu manman kârikjan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nâŋgânjetâ bulâŋe otmu Wâtgât mâmâŋjahât Heakje mâmâŋje otyiŋgimu biwiyeje nâhâlen katmâ manman kârikje mannomai. ⁶⁴ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtje nombotjae ki nâŋgânjetâ bulâŋe otmap." Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotjae biwiyeje Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyeje nâŋgâop. Yâhâ lok âlâŋe Yesuhât betjehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topje nâŋgâop. ⁶⁵ Yakât nâŋgâm yuwu torokatmâ

ekyongop. "Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâmune nângâjet. Awojnaje lohimbi âlâ me âlâ mem heweweŋ tuhuyekbuap yâkŋak nâhâlen torokatnomai." Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâopgât lohimbi nombotnaje nângâjetâ umatje otmu pilâm âlâengen ariwi. ⁶⁷ Arijetâ Yesuŋe hoŋ bawalipje kâiân yâhâp yuwu sâm eknongop. "Yen gurâ yawuâk pilânekਮâ arine sâm oai me bia?"

⁶⁸⁻⁶⁹ Sâmu Petoroŋe sâop. "Kutdâ, gâne konok Anitâhât nanje bulâŋe manmâ manman kârikŋahât topje eknongorâ nângâmunje bulâŋe otmap. Gâhât topge emelâk nângâwin yakât otmâ pilâhekਮâ lok âlâhâlen ari denje lâum manman kârikŋjan mannomgât dop âlâ ki tap." Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu yuwu sâm eknongop. "Bulâŋanâk nâŋe konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleŋe ya yeŋgât amboyeŋe kutje Satan sâm yâkŋe yeŋgâlen gâtje âlâhât biwijan kioŋmu yâkât tem lâum mansap." Yawu sâop. ⁷¹ Yâhâ Yesuŋe den sâop yaŋe bukunenje Yurasi, Simon nanje, yamâ Karioto kapi amboye ya miop. Yâkŋe gâmâlâk Yesuhât betjehen kioŋbuap yakât.

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuŋe den kâsikum yiŋgiminiop.

7 ¹ Otmu yakât kakŋjan Yura nengât papatolipnenŋaje Yesu kune sâm otbi. Yawu otjetâ yaŋak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânâñatmâ arap ya yeŋgâlen ari den kâsikum yiŋgim manop. ² Yan ari manmu tâmbâlipnenŋaje selep tuhuminowi yakât hombaŋ ya tâlâhuop.

³⁻⁵ Otmu Yesu imilipŋaje denje nângâjetâ nahat otmu yuwu sâm ekuwi. "Selep tuhuminowi yakât hombaŋ tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kiŋgitje orowâkŋe Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ heroŋe otnomai. Gâne yan kulem mendâ lohimbiŋe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânâñatmâ ari. Yan ari lohimbi nombotnaje gâhât den nângâne sâm otmâ mansai ya senyeŋan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâm haok tuhunomai. Lohimbi kerekŋe gâhât nângâjetâ yahalâkgât gâ tetekŋjan kinmâ kulem mendâ eknomaihât naŋgain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuâññak manbuat yamâ girawu otmâ kutge pato otbuap?" Yawu sâwi.

⁶⁻⁸ Sâŋjetâ yuwu sâm ekyongop. "Yeŋe enyatyeŋaŋak otmâ yu me ya âlepje otmai. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ hombaŋ ekne sâm âlepje ekmâ heroŋe otnomai. Heroŋe otjetâ yanâmâ nengât papatolipnenŋaje yekmâ ki kuk otyiŋginomai. Yâhâ nâmâ enyatneâk ki otman. Awojnaje sâm nihiop ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmai yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeŋeâmâ âlepje hombaŋ ari ekjet." Yawu sâop. ⁹ Yawu sâmu imilipŋaje pilâm yeŋiâk ba ariwi.

¹⁰ Pilâm arijetâ Yesuŋe hoŋ bawalipje menenekmu belâŋen watyekmâ yâhâwin. ¹¹ Yâhâmunje lohimbiŋe menduhuakmâ sot um nem

heroje otbi yan Yura nengât papatolipnenjaqe Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâm âiyongom yâhâm gewi. 12-13 Âiyongom yâhâm genjetâ lohimbi dondâne kingityenahât otmâ Yesuhât den lohotjan alahu gulahu otbi. Alahum hiojakmâ nombotjaqe yuwu sâwi. “Yesuqe âilonjo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotjaqeâmâ sâwi. “Bia. Yâkjeâmâ lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

¹⁴ Otmu hombaç ya tânâmgumu Yesuqe opon kâmbukjan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yiñgiop. ¹⁵ Den kâsikum yiñgimu papatolipnenjaqe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetjan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nângâmapgât yap?” Yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâjetâ Yesuqe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâne hângânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denje ekyongoan.

¹⁷ Yakât otmâ nine engatnaqak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâne Anitâhât tem lâumaijeâmâ nângâm heñgeñgumai. ¹⁸ Lok âlâ me âlâne yeñahâk den ekyongomai yanjeâmâ lohimbiqe nângâyiñgijetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetje konohâk otmu âi sâm nihim hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângâjetâ yahalâk nângâm uwawapje bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman. ¹⁹ Yawu gârâmâ yeñe gurâ Moseje girem den kulemguop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topje girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinbiqe yuwu sâwi. “Maiñ, wonâñne gohone sâm oai? Gâmâ weke bâlejaqe mângeheku biwihe hâlim milim otmu yat.”

²¹ Sâjetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpjan lok pareje âlâ heñgeñguwan. Heñgeñgumune kulem ya ekjetâ sâtre olop yakât nângâjetâ bâleap. ²²⁻²³ Nâje otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nângâm heñgeñgujet. Tâmbâlipnenjaqe hâkyejahât torehenjan undip tuhuangiminiwi ya yeñe torokatmâ otmâ yâhânomaihât Moseje girem den kulemguop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpjan nanlipyeje ihilâk hâkyejahât torehenjan undip tuhuyiñgimai. Yawu gârâmâ nâje gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpjan lok pareje heñgeñguwan yakât topje girawuhât nângâjetâ bâleap. ²⁴ Lok âlâ me âlâne otmai memai ya yeñeâmâ kakjeâk kakjeâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm heñgeñgum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândâj oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipnenjaqe Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

²⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipje nombotjaqe yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnenjaqe kune sâm oai. ²⁶ Lok yuâmâ tetekjanâk kinmâ den kâsikum yiñgim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnenjaqe ki kuwañgim mansai? Anitâne hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwañgimai mon? ²⁷ Yâhâ Anitâne hângângumu gewuap yâkât hep

torehenlipje ki nângânom. Otmu topje yamâ hâum pâpgunom. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipje yeŋgât hârok nângâyingiai. Yakât otmâ Anitâne ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yawu sâjetâ Yesuŋe opon kâmbukjan yâhâ den kâsikum yiŋgim yuwu sâm ekyongop. “Bulâŋjanâk yeŋgât hep torehenlipne yeŋgât naŋgai. Yamâ benje nâhât topne nângâm hâum pâpguai. Nâmâ nine eŋgatneâk otmâ ki gewan. Manman bulâŋjahât amboŋaje hângânnohomu gewan. Yamâ benje yâkât topjeâmâ yeŋgât naŋgai. ²⁹Nâmâ yâkje hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topje nângâm heŋgeŋguan.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâmu papatolipnenŋaje nângâjetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otbi. Yawu gârâmâ mumbuapgât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi. ³¹ Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaje denje nângâjetâ bulâŋje otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesuŋe kulem topje topje mem gap ya Anitâhât hoŋ bawaŋe âlâ hângângumu ge tihitnenŋe otbuap sâmai yané wangim âlâlâ ki membuaŋ.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulâŋjanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyeŋe katbi.

³² Otmu lohimbi nombotŋaje yawu sâm alahu gulahu otjetâ Parisaionje nângâjetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yeŋgâlen arijetâ den hikum Yesu mem pâi emetjan katne sâm tembe lâulipyenje hângânyongowi. ³³ Hângânyongojetâ Yesuhâlen arijetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ hângânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom. ³⁴ âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yeŋgâlen emelâk bukulipnenŋaje den kâsikum yiŋgim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Yawu sâmu yâkje yuwu sâm alahu gulahu otbi. ““Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâpgumai yeŋgâlen emelâk bukulipnenŋaje den kâsikum yiŋgim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

³⁷ Otmu selep tuhuminiwi yakât hombaŋ ya bia otbe sâm otmu yan lohimbi kerekje menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesuŋe yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâ manman kârikjâhât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nejet. ³⁸ Emet inâŋjan poropete nombotŋaje den âlâlen hâum kulemguwi yakât topje yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâŋje nâhâlen biwiyeŋaje kepeim mannomai yamâ biwiyeŋambâ manman kârikjâhât to ya hindakmâ hirik hirik sâm imbuap.” Kulemguwi yakât topje yawu tap.” Yawu sâop.

³⁹ Yesuŋe den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâne Wâtggât mâmâŋjhât Heak ki

hângângumu giop. Yâhâ sâp yiwereje yuâmâ nenje biwi nânjgân nânjgânnenje Yesuhâlen katmunje yanâmâ Wâtgât mâmânjahât Heakrje nengâlen ge mâmâje otningimap yakât sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu nânjgâm lohimbi nombotjaqe yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâmain ya mat takamu eksain” ⁴¹ Yâhâ nombotjaqeâmâ yuwu sâwi. “Bulâjanâk Anitâje lok yuje tihitnenje olâkgât hângângumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotjaqeâmâ nânjgâm hilipgum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboje. ⁴² Yamâ Anitâje lok âlâne tihitnenje otbuapgât hângângumu gewuap yamâ Dawithihât senân gâtje. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât topje yawu miti pepaen kulemgawi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâje ki hângângumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi. ⁴³ Yesuhât topnjahât yawu sâm alahum hiojakbi. ⁴⁴ Yâhâ nombotjaqeâmâ pâi emetjen mem katne sâm otjetâ umatje otmu pilâwi.

Parisaioje Yesuhât nânjgâm betbañgiwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yeñgât tembe lâulipyerjaqe purik sâm kunlipyeje yeñgâlen arijetâ yuwu sâm âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?” ⁴⁶ Sâjetâ sâwi. “Yâkje den sâmu nânjgâmunje âlâ kândâkdâek otmu yañak inâk takain. Yâhâmâ topje ikpjâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sâjetâ Parisaiojeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denje nânjgâjetâ biwyene gulip oap. ⁴⁸ Nenneâmâ denje nânjgâmunje porap otmap. Otmu kunlipnenjaqe nânjgâjetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenje alitmâ mansain. ⁴⁹ Yamâ lohimbi inje mansai yanje Mosehât girem den ki nânjgâm heñgeñgumai. Yakât otmâ Anitâje hem nâpumân pilâyekmu ge matje umatje menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâjetâ yâk yeñgâlen gâtje âlâ, kutje Nikotemo sâm, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkje yuwu sâm ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâne ikje topje ki sâm tetem sârereakmuâk yâkât tosa yakât sâm hârewañginomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenje Yesuhât in yawu sâm hârewañgimunje ki ârândân otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmu bukulipjaqe nânjgâm bâlewañgim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipje yeñgât nânjgârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemgawi ya sâlikum yuwu ekbuat. Anitâje Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâm wañmap.” Yawu sâwi. ⁵³ Yawu sâm gem itoj galoj otmâ emetyejehen ariwi.

Yesuhâlen biwinenjaqe kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

8 ¹ Otmu Yesu je Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumjan yâhâop.
² Emet hañ sâmu kapiân âwurem ari opon kâmbukjan yâhâmu

lohimbi kingitje orowâkje denje nângâne sâm menduhuakbi.

Menduhuakjetâ den kâsikum yingiop.³ Den kâsikum yingimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yaŋe imbi âlâŋe lokje betjehen kioŋmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâm ariwi. Otmu Yesuŋe den sâm hilipgumu topje mem tetenom nângâwi.

⁴ Ari yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ lokje betjehen kioŋmu mem teteain. ⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâŋe loklipyeje betyejehen kioŋnomai yamâ kâtiŋak yongomunje munomailhât Moseŋe girem den âlâ kulemguop. Bâiŋ, gâŋeâmâ girawu naŋgat?” ⁶ Yawu sâŋjetâ Yesuŋe den nângânâk tatmâ bâtjaje hânâŋ kulemguop. ⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuŋjetâ kuwhakmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋgâlen gâtje âlâ tosaŋe bia yaŋe topje katmâ imbi yu kumu yan yen hârokje kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yâhâpje yauwâk den nângânâk tatmâ hânâŋ kulemguop. ⁹ Yawu sâmu nângânjetâ umatiŋe otmu argoân kunlipyeŋaje sâm yahatmâ kulet sâm ariŋjetâ ariŋjetâ lok ya hârok arim tiŋ pilâwi. Arim tiŋ pilâŋjetâ imbi yamâ Yesu orop yetŋiâk kinowot. ¹⁰ Kinmutâ Yesuŋe kuwhakmâ yuwu sâm ekuop. “Wa tou. Den âiân katgekne sâm oai ya wosapâ arai?”

¹¹ Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâŋe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgekbomgât naŋgan. Yawu gârâmâ gâŋe otdâ bâleap yamâ yâhâpje ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuŋe laŋinjan katnenekmu tatmain.

¹² Yesuŋe ekumu arimu lohimbi kinbi ya ikŋjan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ hânŋjan kulemjan lohimbi mansai yeŋgât laŋinje otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyeŋaje kepeinomai yamâ sâmune laŋinje biwiyeŋan pilâmu omoŋ bâleŋambâ ga manman kârikjahât pat otmai.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Parisaioŋe yuwu sâm ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâm tat. Yamâ nângâmunje bonje ki oap.” Yawu sâwi.

¹⁴ Sâŋjetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topje naŋgan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topje gurâ nângâm heŋgeŋguan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâm tetemune bonje otmap. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât topne ki nângâm heŋgeŋguai. Yakât otmâ den yai yu nângâmune ki dopŋan oap. ¹⁵ Yen gurâ lokgât nângâm nângâm watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyingine sâm otmaiâŋ topyeŋe kakŋeâk kakŋeâk nângâm sâm hâreyingimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâm hâreyingiman. ¹⁶ Yawu gârâmâ sâm hâreyingim mansan mâne Awoŋnaŋe ai sâm nihim hâŋgânnohomu gewan yâkât sâtgât sâm hâreyingimune bonje otbâp.

¹⁷ Yakât topje nângânjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângânjet. Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâŋe ikŋiâk

bukulipje yengât topyeje teteâkgât sâm hâreyiñgiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yaŋe denyeje hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nâŋgâjetâ bonje otbuap.” Yawu tap.¹⁸ Yakât ninahât topne yuwu sâmune nâŋgâjet. Awojnaje hâŋgânnohomu gewan yâku yauwâk nâhât topne teteâkgât mâmâje otnihimu kulem topne topne memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

¹⁹ Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nâŋgâne.” Sâŋjetâ sâop. “Yeŋe nâhât topne ki naŋgai. Gârâmâ Awojnâhât topne gurâ ki naŋgai. Yawu gârâmâ nâhât topne naŋgai mâne Awojnâhât topne nâŋgâwaŋgimbâi.” Yawu sâop.

²⁰ Otmu opon kâmbukje kâlehen tewetsenje katŋetâ geminiop yan lohimbi menduhuakjetâ Yesuŋe den kâsikum yiŋgiop. Sâp yan Parisaio yauwu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetŋjan mem katnehât nâŋgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yaŋak ki mewi.

Yesuŋe Himbim Âwâŋjahât sâmu ki nâŋgâjetâ keterahop.

²¹ Yesuŋe yâhâpje yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyeje bâleje tâtâem otjetâ yakât matŋe umatŋe kâpekyiŋgimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otbi. ““Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yauwu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâm nâŋgâm yap mon?” Yawu sâwi.

²³ Sâŋjetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikŋiâk tap. Yenâmâ hân lok bâleje. ²⁴ Yeŋe orotmemeyeje bâleje tâtâem otjetâ yakât otmâ matŋe umatŋe kâpekyiŋgimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awojnaje hâŋgânnohomu ge manman amboŋe mansan. Yakât nâhâlen biwyeyeje katmâ orotmemeyeje kiŋgoŋ bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

²⁵ Sâmu lauyeyeje butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sâŋjetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya. ²⁶ Yakât otmâ nâ yeŋgât topyeje sâm tetem den âiân katyekbomgât dop tap. Yawu gârâmâ hâŋgânnohopje yu me ya otmap yamâ bulâŋjanâk. Yakât otmâ yâkât den yauwâk ekyongoman.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu gârâmâ Yesuŋe Himbim Âwâŋjahât ekyongop yamâ ki nâŋgâjetâ keterahop. ²⁸ Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋeâmâ nâ lok bulâŋje howanân nohom kânâŋgâneknomai ya ekmâ nâ manman amboŋe mansan yakât topne nâŋgâjetâ bulâŋje otmu keterakyiŋgiwuap. Otmu Awojnaje den sâm nihiop yauwâk ekyongom gan ya nine engatneâk ki otman ya gurâ nâŋgâm heŋgeŋgunomai. ²⁹ Hâŋgânnohomu

gewan yâk orop biwinetje kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwangimune nekmu ârânâdâj otmap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.³⁰ Yawu sâmu lohimbi dondâne den sâop ya nângâjetâ bonje olop.

Parisaioje Awarahamgât sen manbi.

³¹⁻³² Nângâjetâ bonje otmu benje yuwu sâm ekyongop. “Yiwerenje biwiyeje heweweje otmu nâhât den nângâjetâ bulâje oap. Yawu nângâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoj bawalipne bulâje otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topje nângâjetâ bulâje otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâje ki menenekjetâ hoj bayingim mansain. Yakât otmâ topje girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nângâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâjetâ sâop. “Nâje den bulâje ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâje orotmemeyerje bâleje otmaiye yeje wâtyejanâk kinmâ ya bet pilâm manman âilonjgoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâleje ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâlejahât amboje ya hoj bawañginomai.

³⁵ Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Lok âlâhât nanjaue âwâje orop haojmâ ârânâdâj manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwânjahât hoj bawalipjaue gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yenjâlen ari hoj bayingim mannomai. ³⁶ Yawu gârâmâ nâjeâmâ Anitâhât nanje mansan. Gârâmâ nâje holanyekbom yamâ manman bâlejahât amboje hoj ki bawañginomai.

³⁷ Yen nombotjaue Awarahamgât sen mansain sâjetâ ya naangan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm nâhâitje kumunje muâk sâmai. ³⁸ Nâmâ Aworje orop biwinetjan den tatmap yamâ tâj tâjâk ekyongom gaman. Yâhâ yejeâmâ amboyejahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sâjetâ sâop. “Yenâmâ Awarahamgât sen bulâje mansai mâne yâkje olop miop yauwâk watmâ manbâi. ⁴⁰ Anitâje den bulâje eknohomu nângâm gewan yauwâk ekyongoman. Yâhâ yejeâmâ ya nângâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nângâm manmai. Yeje oai yu Awarahamje olop ya lâuap. ⁴¹ Yamâ yejeâmâ amboyejaue olop yauwâk otmâ manmai.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Imbi kondarâje ki menenekjetâ san mansain. Awojnenejâmâ Anitâ ikje konok tap.”

Parisaioje manman bâleje ambojahât tem lâumininiwi.

⁴² Sâjetâ sâop. “Nine engatneâk otmâ ki gewan. Anitâje hângânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeje Anitâ mâneâmâ

nâhât den nângâm buku otnihimbâi. ⁴³ Yawu gârâmâ nâje den ekyongomune nângâjetâ umatje otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nângâjetâ biwyenjan ki hâuyekmap. ⁴⁴ Âwâyeje Satan manman bâlejahât amboje, yâkât tem lâunehât nângâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiŋgoj otmâ gawineâmâ yâkâlen kândiwahom otjetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepjan ki manmâ gaopjâk manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâje pato oapgât ikiŋ eŋgatjeák watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepje otbuapgât dop âlâ ki tap.

⁴⁵ Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât tem lâum mansaihât nâje den bulâne yan yuâmâ nângâjetâ nahat otmap. ⁴⁶ Yâhâ yeŋgâlen gâtje âlâje den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâtbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâje den bulâne ekyongoman yamâ topje girawuhât otmâ nângâjetâ paha den otmap? ⁴⁷ Lok âlâ me âlâje Anitâhât pat manmai yan je yâkât denje haojmâ ârândâj lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkâj otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuŋe tatmâ gamap.

⁴⁸ Yawu sâmu yuwu sâm bâlewangiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboje. Yakât otmâ weke bâlejanje nângân nângânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

⁴⁹ Sâjetâ sâop. “Nâ weke bâlejanje ki mânjâenekmu den sâman. Nâmâ Awojnje ewe katmâ tem lâuwaŋgiman. Yâhâ yeŋeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai. ⁵⁰ Yawu gârâmâ lohimbiye ewe katnekjetgât ki naŋgan. Awojnje Anitâ ikŋijâk nângânihim lohimbiye ewe katnekmâ tem lâunihijetgât nângâmap. ⁵¹ Yakât otmâ den bulâne ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâje nâhât tem lâunihim manmai yanjeâmâ manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

⁵²⁻⁵³ Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâŋeâmâ “nâhât tem lâum mannomaijeâmâ manman kârikjan mannomai,” yawu yat. Yawu sâm muwi ya yeŋgât kunyeje mansan yawu nângâmat. Ya ki orotje. Yakât otmâ bulâjanâk weke bâlejanje mânjâehekmu biwi hâlim oat yawu naŋgain. Gâ yawu sâm mepaeaksat yakât nângâmunje dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁵⁴ Sâjetâ sâop. Nâje nine mepaeaksan mâne nângâjetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awojnje hâŋgânnohomu gewan yâkjeâmâ mâmâje otnihimu kulem topje topje memune ekjetâ yahatmap. Yâhâ yeŋeâmâ Awojnâhât topje ki nângâm “Anitâ Ambonenje” sâm imbiâk kunmai.

⁵⁵ Nâjeâmâ yâkât topje nângâm heŋgeŋguan. Yawu gârâmâ “ki nângâwanjgian,” sâman mâne lok perâkje otmâ den membâm. Yeŋe den mem lohimbi kâityongomai yakât dopjeák otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topje nângâm heŋgeŋgum tem lâuwaŋgimune ârândâj otmap. ⁵⁶ Tâmbâyeje Awarahamje nâ tetem âi tuhumune bulâne tetemu

ekbehâlâk nângâm nâhâlen biwiŋaje kepeim heroje otmâ manop.” Yawu sâop.

⁵⁷Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topje nângâm yu yat?” yawu sâwi.

⁵⁸Sâjetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nângâjet. Embâñân Awaraham ki manop yapâek tatbanjâk tatmâ gawanjâk tatmâ gaman.” Yawu sâop.

⁵⁹Yawu sâmu nângâjetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñân talopjâk tatmâ gamap.” Yawu nângâm kât lâum kune sâm otjetâ misinjurakmâ opon kâmbukjambâ yok pilâm gem ariop.

Lok âlâ senje bok sâsâje Yesuje heŋgeŋguop.

9 ¹⁻²Otmu hilâm âlâen tatmâ nângâ sâp yan nen Yesuhât hoj bawalipje mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senje bok sâsâje ekbin. Lok yamâ mâmâjahât tepjambâ yuwuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât tosahât otmâ mâmâjahât tepjambâ senje bok sâsâje yuwuâk teteop. Ikje orotmeme bâleje yakât me âwâje mâmâje yetgât tosa yakât yu ollop?”

³Yawu sâm âikumunje yuwu sâop. “Ya bia. Ikje orotmemeje bâleje me âwâje mâmâje yetgât tosahât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ heŋgeŋgumune ekjetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâjahât tepjambâ yuwuâk teteop. ⁴⁻⁵Yakât nângâjetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Nâje kulem topje topje mem den ekyongomune yan lajinjaje biwiyejan pilâmu haŋ sâyîngimap. Yakât otmâmâ nâ hângânnohomu gewan yâkje mâmâje otningimu tem lâuwaŋgim manmunje yan lohimbiye yâkât wâtjahât bulâje ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoj sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

⁶Yawu sâm hân mem tâpgum golaŋgumu toâk toâk otmu lok yakât senjan lâwâlem yuwu sâm hângânguop. ⁷“Gâ arimâmâ Siloam deŋgânân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topjeâmâ yuwu, “hângânnohop” yawu. Yawu sâm hângângumu ari to piriakmu senje suk sâmu ehop.

⁸Yawu otmâ âwurem arimu bukulipje otmu lohimbi emelâk topje nângâminiwi je ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senje bok sâsâje mâtâp ginjan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâm alahuwi. ⁹Nombotjaue sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotjaueâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sâjetâ lok ya ikjahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop. ¹⁰Yawu ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

¹¹Sâjetâ sâop. “Lok âlâ, kutje Yesu sâm, yâkje hân mem tâpgum golañgum sennan lâwâlem yuwu sâm eknohoap. “Gâ Siloam deñgânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yauuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

¹²Yawu sâmu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sâjetâ “Nâ ki nañgan,” sâop.

Parisaiøe ãi pâi tuhuwi.

¹³⁻¹⁴Yawu gârâmâ Yesuøe tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpjan lok ya heñgeñguop. Yakât otmâ lok nombotje ekmâ kinbiøe lok ya mem den âiân katne sâm Parisaio yeñgâlen dâim ariwi. ¹⁵Dâim arijetâ Parisaiøe girawu otmâ senje hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikujetâ yuwu sâm ekyongop. “Yesuøe hân mem tâpgum golañgum sennan lâwâlemu yañak ari Siloam deñgânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

¹⁶Yawu sâmu Parisaio nombotjaøe yuwu sâwi. “Yesuøe tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpjan hân mem tâpgum golañguop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunje Anitâje ki hâñgângumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotjaøeâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâleje otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâm hioñjakbi.

¹⁷Hioñjakkâ yañak witgum lok ya yuwu sâm âikuwi. ““Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topje tipiøe nâñgâwañgiat ya sârâ nâñgâne.” Yawu sâwi.

Sâjetâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtgât heñgemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

¹⁸Yâhâ Parisaio nombotjaøe senje hâreakmu ehop yakât den pat nâñgâjetâ ki bulâje olop. Yakât otmâ topje yâhâpje sâjetâ nâñgâne sâm âwâje mâmâje yuwu sâm âiyotgowi. ¹⁹“Nanyetje senje bok sâsâje yauuâk teteop sâmwawot. Yamâ yiwerenjeâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nâñgâne,” sâm âiyotgowi.

²⁰⁻²³Yâhâ emelâk Yesuøe lok ya ki heñgeñguop yan Parisaiøe den yuwu hikuwi. Anitâje tihitnenje otbe sâm Yesu hâñgângumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâje yauu sânomai yamâ kewilâyekmunje miti emetjan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâje mâmâje kewilânelekjetâ yaehen manmait sâm kingityetjahât otmâ yuwu sâowot. “Netgât nannetje yu bulâjanâk senje bok sâsâje yauuâk mem ga katbit ya nañgait. Yawu gârâmâ topje girawuhât otmâ senje hâreakmu eksap ya ki nañgait. Yamâ yâkje ñaøa tap mâne yâkât topje ekyongombâit. Gârâmâ ikne âikujetâ topje ekyongoâk.” Yawu sâowot.

²⁴Yawu sâmutâ nanyetje yâhâpje yuwu sâm âikuwi. “Anitâhât senjan kinsat yakât otmâ den bulâjanâk sârâ nâñgâne. Nenâmâ Yesuhât topje nañgain. Yâhâmâ lok bâleje. Gâje yâkât girawu nañgat?”

²⁵Yawu sâm âikujetâ sâop. “Bâe, yeje lok bâleje yai yamâ ki nañgan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerenje lok yaøe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ nañgan.” Yawu sâop.

²⁶ Yawu sâmu kunyeje kârikje otmâ sâwi. “Sârâ nângâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hârehop?” Yawu sâwi.

²⁷ Sâjetâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeje usut usulâk âi pâi tuhuneksai? Yeje yâkât hoj bawañgine sâm âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekguwi. “Wae, gâneâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenjeâmâ Mosehât girem den lâumain. ²⁹ Angloân Anitâje girem den Mose ekuop yamâ nañgain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtgât otmâ âi memap? Topje ki nañgain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâjetâ sâop. “Bâe, yai ya nângâmune nahat oap. Lok ya je sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeje girawuhât otmâ âlâhât sâtgât otnihiop yakât nângâm pâpguai? ³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu nañgain. Orotmeme bâleje otmâ manmaiye âi tuhune sâm Anitâ ulitgujetâ ki nângâyîngimap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâje ewe katmâ tem lâuwañgimaiye ulitgujetâ âlepje nângâyîngimap. ³² Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâje lohimbi katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nângâman. Yakât otmâmâ yuwu nañgan. ³³ Lok yuâmâ Anitâje ki hângângumu giop mâne ki hejgemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhaje menjehop yapâek manman bâleje manmâ gamat. Yakât gâje girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâm oat? Pilâm ânmâ ari,” sâm watjetâ ba ariop.

Senje bok sâsâje hejgeñguop ya je Yesuhâlen biwi je kalop.

³⁵ Watjetâ ariop yakât den pat Yesuje nângâop. Lok ya mem tetem yuwu sâm ekuop. “Gâje lok bulânjahâlen biwiha je kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâmu sâop. “Lok pato, gâ âlâhât yat? Yiwereje tiripnohorâ ekmâ biwinaje yâkâlen kepeim manbehât nañgan.” Yawu sâop. ³⁷ Sâmu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Kutdâ, biwine gâhâlen katsan,” sâm mepaeop.

³⁹ Yawu sâm mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbi topyeje ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotjeâmâ “emelâk nângâmain” sâm mepaeakmai yamâ hâum pâpgunomai. Yâhâ nombotjeâmâ “ki nângâmain” sâmai yamâ sâmune nângâjetâ hañ sâyinjgiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu Parisaio yan kinbi je nângâm yuwu sâm âikuwi. “Maij, nenje mepaeakmaingât hâum pâpgum ki nañgaingât yat me?”

⁴¹ Sâjetâ sâop. “Nâhât topne nângâm biwiyeje nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayeje biatyinjimbâp. Yâhâ yejeâmâ “emelâk nângâm pesuk pilain” sâm biwiyeje nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayeje ya yauuâk tattmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe tihit otningimap.

10 ¹Yesuŋe ikŋjan hâum yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nâŋgâjet. Lama amboyeŋjaŋe peke tuhum lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâje lama kombo mene sâm lama galemje tirek topjan kinmap yakât otmâ peke betjehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kioŋmâ kombo membuap. ²Yâhâ lama amboyeŋjaŋe dâiyekmâ nak sândukjehen katyekmu kinjet sâm peke betjehembâ ki kioŋmap. ³Yâkŋeâmâ tirek tâŋ tâŋjâk yakât galemje ekumu nâŋgâwangimu kâlehen ba lama kutyeŋe ikŋjâk ikŋjâk yongomap. ⁴Yongonmu ga peke hindâmu denje nâŋgâm amboyeŋe watmâ arimai. ⁵Yâhâ lok ondopŋe pup taka dâiyekmâ ariwe sâm yongonbuap yamâ engat towatŋe aŋgo nâŋgâm ki betjan watnomai.” Yawu sâop.

⁶ Yesuŋe den yu ikŋjan hâum sâmū nâŋgâjetâ ki keterahop.

⁷Nâŋgâjetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yeŋgât amboyeŋe bonŋe. ⁸Aŋgoân nâ hânâŋ ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotŋaje Anitâhât lama taka dâiyekmâ âlâengen arine sâm yongonjetâ denyeŋe ki nâŋgâyîŋgiwi. ⁹Nâmâ tirek galemje kinman. Lohimbi âlâ me âlâje manman sânduhâŋ manne sâm otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinjetâ tihityeŋe otmune kilik milik mannomai. ¹⁰Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyekmâ itit kiom tuhuyîŋgimai. Yâhâ nâmâ manman kârikŋe yingimune yan manmâ yâhâjetgât gewan. Yawu.

¹¹Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemyeŋe âlepŋe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleŋe âlâ me âlâje nâhât lama hilipyongone sâm takonomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai. ¹²⁻¹³Yâhâ lama amboyeŋjaŋe nep lok meyekmu yâkât lama galemyongom yan hâmeŋjahâlâk nâŋgâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâje lama neyekbe sâm takawuap yamâ kiŋgityejahât otmâ pilâyekmâ arinomai. Arijetâ soso yaŋe nombotŋe neyekmu nombotŋe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk otmu naŋgaŋgait. Yakât dopŋeâk nine lama orop biwinenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu naŋgaŋgai. Yakât otmâmâ nâŋe tihityeŋe otmâ sârereyekmune nohojetâ mumune yâkŋe manman sânduhâŋ mannomai. ¹⁶Nohojetâ mumbom yakât kakŋjan nine lama nombotŋe emelâk Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimû wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâŋgâm yeŋgâlen torokatmâ komot konohâk otjetâ nâ ninak amboyeŋe otmâ yâhâwom.

¹⁷⁻¹⁸ Yâhâ tihityeŋe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoŋŋaje hâŋgânnohomu gewan. Gem biwinetŋe konok oap yakât otmâ lauŋe lâum heweweŋâk otmâ kaweyeŋjan kimmune nohojetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoŋŋe orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne nainggañgian yakât otmâ lok âlâ me âlânje yejyahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohojetâ mumbom. Yaŋak benje mumunjambâ yahatbom yangât yazuâk otbom.” Yawu sâop.

¹⁹ Yesuŋe den yazu sâmu Parisaioŋe nângâm hionjaki mnombotjaŋe yuwu sâwi. ²⁰ “Weke bâleŋjaŋe mânjgâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwaŋgiai?” ²¹ Yâhâ nombotjaŋeâmâ yuwu sâwi. “Weke bâleŋjaŋe lok senyeŋe bok sâsâŋe heŋgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkje den sâmu nângâmunje sâtje otmap. Gârâmâ weke bâleŋjaŋe lok mânjgâyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioŋe Yesu kâtŋak kune sâm otbi.

²² Otmu emelâk hâkulipnenŋaje yâhâpje opon kâmbukje mem miwirikum yaŋak hotom um Anitâ mepaewi yakât hombaŋ tâlâhuop. Otmu hombaŋ ya gelâk sâpjan teteop. ²³ Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimap sâm selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutjeâmâ Solomongât selep yan Yesuŋe yâhâop. ²⁴ Yan yâhâmu Parisaioŋe mem hawam mewam tuhum âi pâi tuhum yuwu sâm âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenje enŋat yâhâp oain? Anitâŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâŋ tâŋâk eknongorâ nângâne.” Yawu sâwi.

²⁵ Sâŋjetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeŋe nâŋgânetâ ki bulâŋe otmap. Yâhâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu kulem topje topje memune ekŋetâ yan topne tetemap. ²⁶ Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâŋe ki manmai. Nâhât lama bulâŋe manmai mânê kulem memune ekŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋe nâhâlen katbâi. ²⁷ Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yeŋgât topyeŋe nângâm yongomnue betnan watnekmai. ²⁸ Yawu otmai yamâ nâhât wâtnan kinmâ manman kârikjan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekjetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap. ²⁹⁻³⁰ Yâhâ Awoŋne kunnenŋe pato tatmapje nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannomgât pat kuyiŋgim wawaŋeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekjetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awoŋ orop dopnetje konohâk oap.” Yawu sâop.

³¹ Yesuŋe yazu sâmu nângânetâ bâlemu kâtje mem kune sâm otbi. ³² Kune sâm otjetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâm nihiop ya âilonjo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtje mem nohone sâm oai?” Yawu sâop.

³³ Sâmu sâwi. “Âi âilonjo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetje konok oap,” sâmat yakât nângâmunje bâlemu gohone sâm oain. Gâmâ lok bâleŋje.” Yawu sâwi.

³⁴Sâjetâ sâop. “Bâe, Anitâje den sâop ya yeŋgât miti pepaen lok âlânje kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâje den yawu sâop ya kulemguop. ³⁵Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulânge. Yawu gârâmâ Anitâje tâmbâlipyeje yeŋgât galemlipyeyeje âi sâm yingim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâm ekyongop. ³⁶Otmu yâk yeŋgât sâop yawuâk nâhât sâm âi nihim hângânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanje mansan,” yawu sâm ekyongomune ya nângâmâk tattmâ nâhâitje Anitâhât kawejan kinbe sâm oap sâmai ya nângâmune ki ârândâj oap. Anitâje emelâk yâk yeŋgât sâop yawuâk nâhât sâop. ³⁷Yâhâ nâje kulem topje topje mem gaman ya ekjetâ Awojnâhât dop ki otmap otmuâmâ âlepje denne nângâjetâ tânjât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeje kârikje otmâ denne nângâjetâ gemu betnihim mansai. ³⁸Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nângâm Awoj orop dopnetje konohâk oap yakât nângâjetâ keterakyiŋgiâk.” Yawu sâop.

³⁹Yawu sâmu nângâjetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otnetâ hohetyejambâ gem ba ariop.

⁴⁰Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneje lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop. ⁴¹⁻⁴²Yan manmu lohimbi kijgitje orowâkje arim ekmâ yâkâlen biwiyeŋaje kepeim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yoaneje kulem âlâ ki miop. Yawu gârâmâ yâkje Yesuhât topje eknongop yamâ bulâjanâk sâop.” Yawu sâwi.

Lasaro bâleop.

11 ¹⁻²Otmu sâp yakât kakjan lok âlâ, Betani kapi amboje mesek sâtjan kinop, kutje Lasaro sâm, touyâhâtje Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Mariajeâmâ to kukje suk suk âlâ mem Yesuhât kaijan moselemu gemu pirim somotjaqe kerej mewanggiop. ³Yâhâ mesek sâtjan kinmâ pilâyelekbe sâm otmu touyâhâtjaqe Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtjan kinsap.” Yawu sâowot. ⁴Den yawu katmutâ Yesuje nângâm matje yuwu sâm katmu âwureop. “Imiyetjaqe ki pilânenekbuap. Mesek sâtjan kinsap yakât huhopje yamâ lohimbi dondâne Awojne netgât nângâjetâ yahatbuap.” Yawu sâop. ⁵Yâhâ Yesuje Mata Maria, Lasaro yâk yeŋgât tepje dondâ nângâop. ⁶Yawu gârâmâ den pat ya nângâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yaŋak nen hoŋ bawalipje yuwu sâm eknongop. ⁷“Yahatjetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸Yawu sâmu nenje yuwu sâm ekuwin. “Lok pato, nengât papatalipnenjaqe yâhâlenâk gâ gohone sâm otbi. Yakât yiwereje âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹Yawu sâmunje Yesuje den âlân hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâje emet hanjât me omongât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenje

mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan ki teŋ sâmap.

¹⁰ Yâhâ omojdâne ki ekmâ henjengum arim gamain. Yawu otmâ kâinenjan teŋ sâmap. ¹¹ Yiwerenjeâmâ hilâmgât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukunenje Lasaro in aman pâlâmje iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkje den kelanggatmâ eknongomu nânjâmunje ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nañgain.”

¹⁴ Yawu sâmunje Yesuŋe den tâj tâjâk yuwu sâm eknongop.

“Lasaroŋe emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nânjâm heŋgeŋgum biwiyeŋaje nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne heroje oap. Bâiŋ, yahatjetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukunenje âlâ, kutŋe Toma sâm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenjenje arinom naŋgap. Yakât âlepje nen hârok arimunje nongojetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumujambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihijetâ hilâm imbât oap” yawu sâm eknongowi. ¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlânjâmek tap yakât otmâ bukulipyenje dondâne kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Mataŋe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâjetâ nânjâm garije pilâm penewaŋgiwe sâm giop. ²¹ Gem ekmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetjenje ki pilânenekbâp. ²² Yawu gârâmâ gâje wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepje nânjâhihiwuap.” Yawu sâm ekuop.

²³ Sâmu sâop. “Imihe âlepje mumujambâ yahatbuap.”

²⁴ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ naŋgan.”

²⁵ Sâmu sâop. “Manman amboje yamâ nâ. Otmu mumujambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboje nâek. ²⁶ Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmâ manmaiŋe munomai yakât kakŋan mumujambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpje munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nânjârâ bonje oap me bia?” Yawu sâop.

²⁷ Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nânjâmune bonje oap. Otmu Anitâŋe tihitnenje olâk sâm nanje hâŋgângumu gewuap sâmain yamâ gâ ya naŋgan.” Yawu sâop.

Yesuŋe weŋe nânjâop.

²⁸ Yawu sâm âwurem ari garije den halowâk ekuop. “Kutdânenjenje mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu Mariaŋe Yesu penewaŋgiwe sâm yahatmâ sururuk sâm ariop. ³¹ Yahatmâ arimu bukulipje kak takawi yaŋe “Mariaŋe weŋe nânjâm sumâŋen ari isewe sâm oap,” sâm yahatmâ betŋan watbi.

³² Mariaje sururuk sâm ari Yesu penewaŋgim isem kinmâ yuwu sâm ekuop. "Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaje ki pilânenekbâp," Yawu sâop. ³³ Yawu sâm isemu bukulipje watbiye orowâk isewi. Isejetâ yekmâ Yesuje tepje nâŋgâyîŋgim yuwu sâm âiyongop. ³⁴ "Yâk wosapâ kurihiwi?"

Sâmu sâwi. "Pato, yuân ga ek," sâwi.

³⁵ Yawu sâjetâ Yesuje yekmâ tepje nâŋgâyîŋgim isem kinop.

³⁶ Yakât otmâ lohimbi kinbiye ekmâ yuwu sâwi. "Ekjet. Nâŋgân nâŋgânje yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap." Yawu sâwi. ³⁷ Yâhâ nombotŋajeâmâ yuwu sâwi. "Lok senje bok sâsâje ya emelâk senje lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heŋgeŋguop mâne ki mumbâp. Ki heŋgeŋguop yakât nâŋgâmunje bâleap." Yawu sâwi.

Yesuje Lasaro mumuŋjambâ mem yahalop.

³⁸ Yawu sâjetâ Yesuje nâŋgâmu ki ârândâj otmu sumângen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katjetâ tatmu kât pato âlâje mâtâpje maŋguwi. ³⁹ Ya ekmâ "Kât ya hâpunjetâ ariâk," sâm ekyongop.

Ekyongomu Mataje sâop. "Kutdâ, kurihimunje hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâm korokje pilap." Yawu sâop.

⁴⁰ Sâmu sâop. "Yamâ nâhâlen biwhajje kepeim manbuat yanâmâ nâje Anitâhât wâtjan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk egohowan." Yawu sâop.

⁴¹ Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunjetâ arimu yâkje himbimân pak sâm ekmâ yuwu sâm ulitguop. "Awoj, gâ ulitgohomune nâŋgânihimat ya naŋgan. ⁴² Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yuŋe gurâ gâŋe hâŋgânnohorâ gewan ya ekmâ nâŋgâjetâ bulâje olâkgât senyejan kinmâ ulitgoohan." ⁴³ Yawu sâm purik pilâm Lasaro kunop. "Lasaro, yahatmâ ge." ⁴⁴ Sâmu uk sâm yahalop. Yâhâ kâiŋe bâtje yamâ mem sâŋgum kaok yaŋe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenje ya gurâ sâŋgumjak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. "Sâŋgum ya holajmâ pilâjet." Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioje Yesu mumbuap sâm den hikuwi.

(Mataio 26:1-5; Mareko 14:1-2; Luka 22:1-2)

⁴⁵ Yesuje kulem miop yan lohimbi dondâŋje kak takâ kinbiye ekmâ biwiyeje yâkâlen katbi. ⁴⁶ Yâhâ nombotŋajeâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi. ⁴⁷ Ekyongonjetâ yaŋak Parisaioje hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipyeje ari yuwu sâm ekyongowi. "Lok yuŋe kulem topje topje memap yakât girawu otne? ⁴⁸ Mâtâp ki maŋguwaŋginom yamâ lohimbi kerekje yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatŋejetâ Roma kunlipnenŋejae nâŋgâjetâ bâlemu tembe lâulipyeje hâŋgânyongojetâ takâ nengât opon kâmbukje kândoŋmâ itit kiom tuhuneneknomai." Yawu sâwi.

⁴⁹ Yawu sâjetâ hotom uminiwi ya yeŋgâlen gâtje lok âlâ, kutje Kaipa sâm, yamâ yambu yan hotom uwi ya yeŋgât kunyeje pato manop. Yâknejâmâ yahatmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ nâŋgâm hâum pâpgumai. ⁵⁰ Yakât otmâmâ yuwu sâm ekyongomune nâŋgâjet. Nen Yura lohimbi kerekje hiliwahomaingât lok yuŋahâk muâk sânom.” Yawu sâop. ⁵¹ Yawu gârâmâ den sâop ya iknjahâk ki sâm teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yeŋgât kunyeje manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâje yamâ Yesuje kawenenjan kinmu kuŋetâ muop. ⁵² Yâhâ Yura nengâlâk ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaije Anitâhâlen biwiyeje katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikjahât pat kuningiop ya menomgât kawenenjan kinmu kuŋetâ muop. ⁵³ Otmu Kaipaje sâop yapâek topje katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpgât pâinmâ gawi. ⁵⁴ Yakât otmâ Yesuje hoj bawalipje menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutje Eparaim sâm ya lok ki manmai yakât horatjehen ariwin. ⁵⁵ Yakât kakijanâmâ nengât Tihit tihit hombaŋ tâlâhumu yan lohimbi dondâje Anitâne nâŋgâyijngimu ârândâŋ olâkgât toen piriakne sâm Yerusalem kapi patoen yâhâwi. ⁵⁶⁻⁵⁷Sâp yanâmâ hotom uminiwi yeŋgât kunlipyeje otmu Parisaije lohimbi yuwu sâm ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâne ekmâ ga eknongomu nenje pâi emetjan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu eknjetâ biatmu opon kâmbukjan yâhâm yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Yen girawu naŋgai. Yesu hombaŋ yu kakje ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

Mariaje to kukje âilonjo moselemu Yesu kâiŋjan giop.
(Mataio 26:6-13; Mareko 14:3-9)

12 ¹Yâhâ Yura lohimbiye menduhuakmâ Yesuhât mambotjetâ bialop. Otmu yakât kakijan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit hombaŋ tetewuap ya utâpgumu Yesuje menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiâni ariwin. Yâhâ Betani kapi yamâ Yesuje Lasaro mumunjambâ mem yahalop. ²Yan arimunje kapi ambolipje nombotjaŋe Yesuhât heroje otmâ orowâk menduhuakmâ sot uŋjetâ newin. Nem tatmunje Lasaroje Yesu hâlâŋmâ talop. Otmâ Mataŋe sot um hâum ningimu newin. ³Nem tatmunje garijaje nak âlâ toŋe kukje suk suk, hâmeŋe yahat yahatje, moselemu Yesuhât kâiŋjan gemu somotje kâlep pato yaŋe mem gowasimâ kerej mewaŋgiop. Otmu kukje yaŋe pindindiŋ sâm hâmenenjan yâhâop. ⁴Kukje nâŋgâm nengâlen gâtje âlâ, kutje Yurasi, Karioto kapi amboŋe yamâ gâmâlâk Yesuhât betjehen kionbuap yaŋe sâop. ⁵“Bâe. To kukje suk suk yu mem ari lok nombotje yiŋgimunje yakât hâmeŋe, wan tausen kina yawuya ningjetâ lohimbi umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop. ⁶Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki

sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenje katipje galemgum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikjahât nângâm sâop. ⁷⁻⁸ Yawu sâmu Yesu je yuwu sâm ekuop. “Kâmbukje, ki sâm guhujmâ tatjet. Kulem miap yu ekmune ârândâj oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohojetâ mumbom yan to torehenje tap yu je mem yâhâpje pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hângângum tewetsenje mem lohimbi umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâp kâlep manjetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesu je Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbi dondâje nângâm ekne sâm takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesu je Lasaro mumujambâ mem yahalop ya nângâwi hât ekne sâm takawi. ¹⁰⁻¹¹ Taka Lasaro je mumujambâ yahalop yakât ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyerje Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyejanje nângâjetâ bâlemu den yuwu sâm hikuwi. “Lohimbi kiñgitje orowâkje Yesu je Lasaro mumujambâ mem yahalop ya nângâm yâkâlen torokatmai hât yâhâp yotgomunje mundomawot,” sâwi.

Yesu je Yerusalem kapiân yâhâmu heroje otbañgiwi.
(Mataio 21:1-11; Mareko 11:1-11; Luka 19:28-40)

¹² Emet hañ sâmu nenje yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunje lohimbi dondâje Tihit tihit hombaç ekne sâm Yerusalem kapiân taka tatbiye Yesu kapiân takawuap ya nângâwi.

¹³ Ya nângâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenje hârem mâtâwân kinjetâ gamunje heroje otbañgim sâwi. “Anitâje Isirae nengât tihitnenje otbuat sâm kunnenje katgekmâ âi sâm gihim hângângohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâm heroje otbi. ¹⁴ Heroje otjetâ Yesu je doñgi nanje âlâ mem kakjan yâhâ tatemâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânjan poropete âlâje den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipje nângâjet. Yengât kutdâyeje doñgi nanje kakjan tatemâ yengâlen takamu ekmâ heroje nângâwanjinomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyîngiwiap.”

Den kulemguop ya yuwu tap. ¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoj bawalipje nenje doñgi ya dâim ge wañmunje kakjan tatemâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulâje teteop yakât hâum pâpguwin. Yâhâ Yesu je himbimân âwurem yâhâop yakât kakjan yukât nângâmunje keterahop.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk Yesu je Lasaro mumujambâ mem yahalop yakât lohimbi dondâje ekbi. Otmu yâkje bukulipyeje ki ekbi ya ekyongojetâ nângâwi hât Yesu ekne sâm mâtâwân ge penewañgim heroje otmâ orowâk kapiân yâhâwi. ¹⁹ Heroje otbañgijetâ Parisaio nombotjaje ekmâ nângâm bâlewañgim yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Bâe, nenje lohotje ot tatmunje lohimbi kiñgitje orowâkje Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunje yan Yesu watmâ tai yu pilâjet?” Yawu sâwi.

Yesuŋe mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

²⁰Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipje nombotjaŋe Anitâ mepaene sâm Yerusalem kapiân yâhâwi. ²¹Kapiân yâhâ Yesu ekne sâm bukunenje âlâ, Pilip sâm, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânâñ tap yan gâtje, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi. ²²Yesuhât âikujetâ Pilipje bukuŋe Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot. ²³Ekumutâ nâŋgâm matje yuwu sâm ekyotgop. “Bâiŋ, Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nâŋgâjetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâpje tâlâhuap. ²⁴Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâmutâ keterahâk. Seŋgo alikje ki mondormâ hân kâlehen katmain yamâ kâmje ki gamu bonje ki otmap. Yâhâ seŋgo alikje hân kâlehen katmunje tatmâ kâmje pururuk sâm yahatmâ esenje humuhap. Yawu otmâ surije pilâm yaŋak bonje otmap. Yawu gârâmâ seŋgo alikje konok yapâek bonje pato tetemap. Yakât dopjeâk nohojetâ mumune hânâñ katnekjetâ gemune yapâ gâtjaŋe lohimbi dondâŋe manman bulâŋe mem tetenomai. ²⁵Yakât yuwu sâmune nâŋgâyet. Lohimbi âlâ me âlâŋe yeŋe manmanyehâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyehât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyeŋe katmâ mannomai yaŋeâmâ manman kârikjan mannomai. ²⁶Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yaŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manjetâ Awoŋnaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenjaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

²⁷Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yu biwine umatje oap. Biwine umatje otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awoŋ, umatje bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât naŋgan. Yamâ benje yawu bia. Umatje yu kaknan yâhâmu sâtgum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan. ²⁸Yakât otmâ sârâ umatje yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbi dondâŋe mepaehekjetgât naŋgan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋanje yuwu sâop. “Emelâk kulem topje topje mem garâ ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

²⁹Yawu sâmu lohimbi yan kinbiŋe denje nâŋgâm sâwi. “Ao, himbim gunjuruŋ sâmu naŋgain.” Yâhâ nombotjaŋe sâwi. “Bia, ajelo âlâŋe den ekumu ombeŋe munjenje ɣawaŋ ɣawaŋ sâm arimu naŋgain,” yawu sâwi.

³⁰Yawu sâŋjetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. Anitâŋe den yiwerenje eknohomu naŋgai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeŋe nâhât nâŋgânihiŋjetâ keterahâkgât yap. ³¹Sâp yiwerenje yupâek Anitâŋe lohimbi yeŋgât biwiyeŋe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâm hâreyiŋgiwuap. Yâhâ lohimbi bâleŋe yeŋgât amboyeŋe, kutje Satan sâm, ya mem ge katmune yâkât wâtje pesuk sâwuap. ³²Yakât topjeâmâ yuwu. Nâ howanâŋ nohom

kânângânekjetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât nañgan.” Yawu sâop. ³³ Mem âlâlâ tuhujetâ mumbuap yakât topje nângâjetâ keterakyinâkgât Yesuue yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu lohimbi yan kinbiye nângâjetâ ki ârândâj otmu yuwu sâm âikuwi. “Bâij, yat yawu bia. Moseue den âlâ kulemguop ya yuwu tap. Anitâje hângângumu gewuap yamâ manman kârikijan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâjeâmâ yuwu sâmat. “Anitâje lok bulâje hângânnohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânângâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâje lok bulâje hângângumu gewuap yakât topje yamâ nângâm hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sâjetâ sâop. “Sâp yiwerene yuâmâ sâmune lajinjae biwiyejan pilâmu hañ sâyingimap. Yawu gârâmâ lajinje bok sâmu omoj bâleje sahakmapgât yeje lajinjahât ambojahâlen biwiyeje kepeim lajinjanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlep otmâek lajinje bok sâmu yan omoj sahakbuap. Yawu otmu omojân mannomaije bam gane sâm mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuue den sâm tiñ pilâm pilâyekmâ ge misiñgurahop.

Lohimbi kiñgitje orowâkje biwiyeje Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesuue hânân manop yan kulem topje topje memu Yura lohimbiye yakât topje ekjetâ ki keterakmu yañak yâkâlen biwiyeje ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyeje ki katbi yakât emet inâñjan poropete âlâ, kutje Yesaia sâm, kulemguop yakât bulâje teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepje ekyongomunje kapi ambolipjae nângâjetâ ki bonje otmap. Otmu gâje mâmâje otningirâ kulem topje topje memunje ekjetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyejaeâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguop. ³⁹ Anitâhâlen biwiyejae ki kepeiwi yakât topje teteâkgât Yesaiae den âlâ kulemguop ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotjae Anitâhât hâkâj otmâ nângâm kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyeje alitmâ hiliwahojetgât yâkje nângân nângânyeje mem gulip tuhuyingimu ki nângâjetâ hâumap. Otmu senyeje mem kâtâpgumu ki ekjetâ keterakmap.” Yawu kulemguop.

⁴¹ Yâhâ Yesu âwâjae ai sâm wañop ya tuhum tiñ pilâm mumujambâ yahatmu ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaiae emet inâñjan ekmâ nângâm kulemguop.

Miti emetjahât galem nombotjae biwiyeje Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetjahât galem nombotjaeâmâ biwiyeje Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenje nângâyinjinetâ

yahalâkgât lohotjanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâne nângâmu ârândâj oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaione nângâm bâleyingim miti emetjambâ kewilâyekjetâ yaehen manmiahât Yesuhâlen biwiyejaje kepeawi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesuŋe torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâje nâhâlen biwiyeje kepeimai yamâ biwiyeje nâhâlen kepeiain sâm awoŋne hâŋgânnohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâje nâhâlâk nângâmai yamâ nângânihiain sâm awoŋne hâŋgânnohomu gewan yâk nângâwaŋgimai. ⁴⁶ Yâhâ balam sem laŋinje pilâmu lohimbiŋe ekmâ heŋgeŋgumai yakât dopjeák nâje hohetyeŋjan ge manmune nâhât manmannahât laŋinjaje biwiyeŋjan pilâmu haŋ sâyinŋimap. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâje omoŋân torokatmâ manmiahât biwiyeje nâhâlen kepeim manjetâ haŋ sâyinŋiâkgât gewan.

⁴⁷ Nâje lohimbi den âiân katyekmâ matje yinŋiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikjan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaje nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâmu manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matje yinŋiwom yakât topje yuwu. ⁴⁸ Den ekyongomune nângâjetâ gemu bet pilâmai den yuŋahâk sâp patoen topyeŋe mem tetemu Anitâne matje yinŋiwuap. ⁴⁹ Nâje den ekyongom gaman yuâmâ nine enŋatneâk ki ekyongoman. Awoŋnaje den yu ekyongowuat sâm hâŋgânnohomu gewan. ⁵⁰ Yakât topje yuwu tap. Awoŋnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomai yanâmâ manman kârikjan manmâ yâhânomai ya nângâmune bulâŋe otmap. Yakât otmâmâ awoŋnaje den yu ekyongowuat sâm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesuŋe yuwu sâop.

Yesuŋe hoŋ bawalipje yeŋgât kâiyeŋe piriop.

13 ¹Emet omoŋ otmu haŋ sâwuap yan Tihit tihit hombaŋ tetemu Yesuŋe pilânenekmâ âwâŋjahâlen âwurem yâhâwuap yakât nângâop. Yakât otmâ nen wawaenekmâ manmâ gaop yuwuâk torokatmâ manbuap yakât nângâmunje keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin. ²Otmu bukunenje âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanje, kutje Yurasi sâm, Karioto yan gâtje. Yamâ Satanje emelâk yâkât biwiŋjan kioŋmu Yesu betŋehen kioŋbuap yakât biwiŋe kalop. ³Yawu gârâmâ Yesu âwâŋnaje wâtje waŋmâ hâŋgângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbaŋgiop yakât nângâop. Yawu gârâmâ umatje tetewaŋgimu yakât kakjan âwâŋjahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nângâm manmanje ki alilop. ⁴Yawu otmâ nenje bukulipnenje yeŋgât nângâm hoŋ bayinŋinehât Yesuŋe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâŋgum kâlep mânuaŋahop ya tuhum pilâmu kereŋ âlâ mem pâŋjan kepeio. ⁵Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen hoŋ bawalipje konok konok kâinenje piriningiop.

Pirimâmâ kerej meningiop. ⁶Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâije piriwangiwe sâm otmu yakât Petoroje nângâmu umatje otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâine piriwe sâm oat? Pilâhât naangan.”

⁷Sâmu sâop. “Wongât kâihe pirihihian yakât ki naŋgat. Hâmbâi mâne gâmâ topje nângârâ keterakbuap.”

⁸Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukne, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nâje kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânekma gikiâk manbuatgât naangan.”

⁹Sâmu sâop. “Bâinj, âlepje gâne pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuat. Gâne bâtne otmu senne hâmene ya orowâk pirinekbuatgât naangan.”

¹⁰Sâmu sâop. “Yen kerekje omoŋânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyeje konok pirian. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyejan gâtje âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop. ¹¹Yurasije ikje betjehen kioŋbuap yakât nângâm sâop.

¹²Otmu kâiyeje ya kerehâk pirim pesuk pilâm sângumje holajmâ kalop ya yâhâpije mem mânuijahop. Mânuijkmâ gewâkñjan ge tatmâ yuwu sâm eknongop. “Yiwereje kâiyeje piriyeksan yukât topje nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâjet. ¹³Yejeâmâ “Patonenje” me “Kutdânenje” sâm nohonmai. Nâje yeŋgât kunyeje manman yakât nohonmai ya nângâmune ârândâj oap. ¹⁴⁻¹⁵Yawu gârâmâ nâje kunyeje oan yakât otmâmâ yeje hoj bawangiakmâ mannomaihât dop kum kâiyeje pirian. Yakât otmâ yengu towat tiripyongoan yuwuâk otmâ mannomai. ¹⁶Yakât yuwu sâmune nângâjet. Yeje hoj banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâje hoj hângânyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otjetâ amutyejan manbomgât dop bia. ¹⁷Yakât nângâm sâp yiwereje yu hoj bayiŋgian yakât dopjeâk hoj bawangiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâje nângâmu ârândâj otmu biwi heroje mannomai.

Yesuje ikje betjehen Yurasije kioŋbuap yakât sâop.

¹⁸Nâmâ biwiyehât topje nângâm tem lâunihim manjetgât meyekmune mansain. Yawu gârâmâ kerek yeŋgât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niait yajeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonje teteâkgât yen tai yu osetyejan gâtje âlâje mem bâlenekbuap. ¹⁹Nâje sâp yiwereje yu den ekyongoan yukât bonje tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetje konohâk oap yakât topje ekmâ nângâm heŋgeŋgunomai. ²⁰Yakât yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi âlâ me âlâje buku otnihimai yaje nâ otnihiaiin sâm yan awojne hângânnohomu gewan yâk otbaŋgimai. Yawu gârâmâ nâje yuwuâk hângânyongomune arijetâ buku otyiŋginomai. Yawu otyiŋginomai yaje yen otyiŋgiaiin sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

Yurasiuje Yesu betjehen kioŋbuapgât sâop
(Mataio 26:20-25; Mareko 14:17-21; Luka 22:21-23)

21 Yesu je yazu sâm biwiye umatje otmu yuwu sâop. “Bulâjanâk ekyongomune nângâjet. Yen tai yu osetyejan gâtje âlâne betnehen kioŋbuap.” 22 Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nângâmunje teteop. 23-24 Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetje hikuakmâ konohâk olopgât nâmâ yâk hâlânjmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroje senjaŋak otmu ândâp katmune halowângen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yazu sâop.

25 Yazu sâm eknohomu nângâm nâje Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nângâwe.” 26 Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ waŋmune nembuap yakât yan.” Yazu sâm sot mem motokmâ Yurasi waŋmu miop. 27 Miop yanâk Satanje biwijken kionjop. Biwijken kioŋmu yaŋak Yesu je nângâm yuwu sâm ekuop. “Gâ yiwereje yu me ya otbehât naŋgat. Ya âlepje otbuat.” Yazu sâop. 28 Yesu je Yurasi yazu sâm ekuop yakât topje bukulipjaŋe ki nângâwi. 29 Yâhâ Yurasiuje nengât tewetsenje galemgum manminiop. Yakât otmâ bukulipje nombotjaŋe yuwu nângâwi. “Yurasiuje tewetsenje mem ari sot puluhuâkgât Yesu je ekuap,” yazu nângâwi. Yâhâ nombotjaŋeâmâ “Yurasiuje tewetsenje sâlikum nombotje hârem lok umburuk mansai ya yinjîâkgât ekuap,” yazu nângâwi. 30 Yesu je sot mem motokmâ waŋmu miop yanâk Yurasiuje yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinenjaŋe kepeiakmâ buku orangim mannom.

31-32 Yurasi gem arimu Yesu je yuwu sâm eknongop. “Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu gewan yakât topje lohimbi kerekje nângâm heŋgeŋguŋjetgât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbi dondâne ekmâ nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nâje Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ekjetâ ewe membe otmu yaŋak Anitâ mepaenomai.

33 Bukulipne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yazuâk ekyongomune nângâjet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yazu gârâmâ ariwom yan gurâ yeje arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai. 34 Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâje biwinenjaŋe kepeiakmâ mansan yakât dopjeâk yengu biwiyeŋenje kepeiakmâ buku orangim mannomai. 35 Yazu orangim mannomai yanâmâ yeje nâhât hoŋ banihim mansai yakât yen yekmâ nângâyinjim heŋgeŋgunomai.” Yazu sâop.

Petoroje Yesu betguwuap yakât Yesu je sâop
(Mataio 26:31-35; Mareko 14:27-31; Luka 22:31-34)

36 Yesu je yazu sâmu Petoroje yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariwuat?”

Sâmu sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

³⁷Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât gâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipganje gohojetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nañgan.”

³⁸Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâmune nâjgâ. Gâne nâ betnohom topne kurihiwat. Betnohorâ kalimbuje otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Yesuje himbimân kawenenje heŋgeŋguwuap yakât sâop.

14 ¹Yesuje torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Nâje pilâyekmâ ariwom yakât ki nâjgâm ketet otnomai. Yeje Anitâ tihit tihit amboŋahâlen biwiyeŋaje kepeim manmai yakât dopreâk nâhâlen gurâ biwiyeŋaje kepeim mannomai. ²Awoŋe tatmap yan emet biwiye dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâje emelâk yakât sâm tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yeŋgât kawe memune yan ari tatnomaihât ariwom. ³Ari kaweyene heŋgeŋgum yanâmâ âwurem takâ meyekmune nâ orowâk ari mannom. ⁴Yâhâ nâje Anitâhât tem lâum âi sâm nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenŋaje kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânom.

⁵Yawu sâmu bukunenje âlâ, kutje Toma sâm, yâkje yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuat ya ki naŋgain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶Sâmu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâŋe Amboŋeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâŋgâjetâ bulâŋe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yanê manman kârikjan mannomai. ⁷Yeje nâhât topne nâŋgâm metewi mâne Awoŋnahât topje emelâk nâŋgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâŋgânomai yamâ Awoŋnahât topje nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

⁸Yawu sâmu Pilipje sâop. “Kutdâ, awoŋnenje tiripnongorâ eknehât naŋgain. Ekmunje biwinenje huruŋ sâwuap.”

⁹Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki naŋgat? Anitâ orop dopnetje konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne nâhât topne naŋgap yamâ Awoŋnahât topje gurâ naŋgap. Topnetje yawu tapgât wongât “awoŋnenje tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat? ¹⁰Nâmâ Awoŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetje hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topje naŋgat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâje den ekyongoman yuâmâ nine enŋatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetje konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkje mâmâje otnihimu yâkât wâtjan kinmâ kulem topje topje mem gaman. ¹¹Yawu gârâmâ Awoŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetje hikuakmâ konohâk tatmait

ya nângâjetâ bulâje olâkgât nañgan. Ya nângâjetâ ki bulâje otbuap otmuâmâ kulem topje topje mem gamune ekmai yakât nângânomai yanâmâ netgât nângâjetâ bulâje otbuapgât nañgan. ¹² Bulâjanâk ekyongomune nângâjet. Awojnaje mâmâje otnihimu yâkât wâtjan kinmâ âi memune bulâje tetemap. Yakât otmâ Awojnâhâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâje pato tetemu eknomai. Dop yawuâk lohimbi âlâ me âlâje nâhâlen biwiyejane kepeim manjetâ mâmâje otyingiwom. Yawu otyingimune nâhât wâtjan kinmâ âi mejetâ bulâje tetewuap. ¹³ Awojnâhâlen arimune yan yeje biwiyejane nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepje nângâyîngiwom. Nângâyîngimune bulâje tetemu lohimbiye ekmâ Awojne mepaenomai. ¹⁴ Yakât yâhâpje sâmune nângâm hejengunjet. Yeje nâhâlen biwiyejane kepeim yu me yakât ulitnohomomai yamâ âlepje nângâyîngiwom.

Wâtgât mâmâjahât Heak gewuap yakât Yesuje sâop.

¹⁵ Yeje nâhâlen biwiyejane kepeim mannomai yakât bonje yamâ nâhât tem lâum mannomai. ¹⁶ Yawu manjetâ nâje Awojne ulitgumune yâkje ike Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mâmâje otyingimu yâkât wâtjan mannomai. ¹⁷ Yâhâ yeje yâkât wâtjan mansai. Yakât otmâ yeje yâkât topje nañgai. Yâhâ hâmbâi yâkje biwiyejan ge mâmâje otyingiwuap. Lohimbi biwiyeje pâlâmje otmâ belângen mansaije yâkât topje ki nañgai. Yakât otmâmâ ya yengâlen ki ge mâmâje otyingiwuap.

¹⁸ Nâ yiwerene pilâyekmâ ariwoman. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmaiâhât nâje âwurem gewom. ¹⁹ Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakrjan lohimbi biwiyeje pâlâmje otmâ belângen manmaiye âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâje mumujambâ yahatmâ manman kârikjan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeje gurâ mumujambâ yahatmâ nâhâlen torokatjetâ orowâk manmâ yâhânom. ²⁰ Yâhâ mumujambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoj orop biwi nângân nângânnetje hikuakmâ konohâk tatmait yakât topje yeje nângâm hejengunomai. Otmu yen orop biwi nângân nângânnenje hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nângâjetâ keterakbuap.

²¹ Lohimbi âlâ me âlâje nâhâlen biwiyejane kepeim manmai yamâ nâhât den nângâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyejane kepeim mannomai yamâ Awojnaje wawaeyekmâ tihityeje otbuap. Otmu yeje nâ orop konohâk otjetâ yanâmâ nâje biwiyejan gemune topne nângâm hejengunomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu Yurasi Simon nanje yâkât nambejane yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nângâwe. Biwinenne gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenjan gerâ topge nângâm hejengunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyejan ki gerâ topge nângânomai?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwi nângân nângânyejaŋe kepeim manmaiŋe nâhât denne nângâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoŋnaje wawaeyekmâ tihityeje otmu net orowâk manmâ yâhânomai. ²⁴ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne biwi nângân nângânyejaŋe nâhâlen ki kepeim manmaiŋe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâje den kâsikum yingim gaman yuâmâ nine engatneâk otmâ ki kâsikum yingiman. Awoŋnaje sâm nihiop ya kâsikum yingiman. ²⁵ Yâhâ sâp yiwerenje yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topnjambâek ekyongoan. ²⁶ Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâmune yakât kakjan Awoŋnaje ikje Wâtgât mâmâyahât Heak hângângumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâje otyingimu nâje den kâsikum yingiminiwan ya bunewâk nângâjetâ keterak yingiuwaap.

²⁷ Nâ pilâyekmâ yâhâwoman. Biwiyeje iton galaŋ otmapgât biwi sânduhâن katyeksan. Otmu lohimbi belâŋen manmaiŋe yen biwi sânduhâن katyekne sâm otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkje otnomai yawu ki otbom. Nâneâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhâن katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nângâm ki gorâyinjîak. ²⁸ Emelâk yuwu sâm ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya naŋgai. Yâhâ yeje nâhâlen biwiyejaŋe kepeim mansai mâne nâje Awoŋnahât sâtgât âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nângâm heroje nângâmbâi. ²⁹ Nâje yiwerenje den ekyongoan yukât bulâŋe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topje nângâm heŋgeŋgunomai. ³⁰ Yiwerenje manman bâleŋahât amboŋaje hoŋ bawalipje hângânyongomu taka meneknomai. Yakât otmâ nâje yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benje manman bâleŋahât amboŋe yakât amutgen ki mansan. ³¹ Yawu gârâmâ nâje Awoŋnahâlen biwinaje kepeim yâkât amutgen manman ya lohimbi kerekje nângâjetgât Awoŋnahât tem lâuwangiman. Lâuwangim umatje tetenihiwuap yu ki tetenihîâk sâm ki ulitgwom. Yakât otmâmâ yahatjetâ arine.” Yawu sâop.

Yesuŋe wain tâkjan hâum iκŋahât topje sâop.

15 ¹ Yesu iκŋan hâum yuwu sâm eknongop. “Nâ wain tâkje yan hâum ninahât topne sâm ekyongomune nângânet. Nâmâ wain topje yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatje yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât amboŋe yawuya. Iκŋahâk wain bulâŋe kiŋgitje orowâk kinâkgât hârâtje kum heŋgeŋgumap. ² Yâhâ awatje âlâhât bonje ki kinmap yamâ Awoŋnaje hârem panmu hâlâlân sâmap. Yâhâ awatŋahât bonje kinmap yamâ bonje kiŋgitje orowâk kinâkgât hârâtje kum heŋgeŋgumap.

³ Yakât dopjeâk nâje den kâsikum yingim gaman ya nângâjetâ bulâŋe otmu biwiyejaŋe nâhâlen torokatmai. ⁴ Nâhâlen torokatŋetâ

biwinenje hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtnan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatje pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonje âlâ ki kinbuap. Yakât dopjeâk yeje nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonje yejgâlen ki tetewuap.

⁵Nârjeâmâ wain topje yakât dop oan. Yâhâ yejeâmâ wain kele awatje yakât dop oai. Gârâmâ yeje nâhâlen torokatjetâ orowâk mannom yamâ yejgâlen bonje âîloongo tetewuap. Yâhâ yeje nâ pilâneknomai yamâ yejgâlen bonje âlâ ki tetewuap. ⁶Yâhâ wain awatje âlâje bonje ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlânj sâwuap. Hâlâlânj sâmu kâlâwân ujetâ sewuap. Yakât dopjeâk lohimbi âlâ me âlâje pilâneknomai yamâ Aworjnaje panyekmu hem nâpumân ge kionjetâ kâlâprje seyekbuap. ⁷Yâhâ yeje nâhât den lâum manjetâ biwinenjanje hikuakmâ konohâk otbuap yan yeje yu me yakât ultinholonomai yamâ âleprie nângâyîngiwom. ⁸Yeje nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonje manman âîloongo yejgâlen tetewuap. Yejgât manman tetemu lohimbiye yekmâ nâhât hoj bawalipne sâm Awojne mepaenomai. ⁹Yâhâ Aworjnaje wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopjeâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityeje otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnolonomaihât nařgan. ¹⁰Nâje Aworjnahât tem lâum manmune yařak yâkje biwijanje kepeinekmâ gamap. Yakât dopjeâk yeje nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwinanje kepeiyekmâ yâhâwom.

¹¹Yeje nâhât den nângâm biwiyanan katmâ heroje kakjan manjetgât nâje ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yejgât nângâm nâku yawuâk biwi hero nângâyîngiwom. ¹²Yâhâ den âlâ yuwu sâm ekyongomune lâum manjetgât nařgan. Nâ orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu buku orangiaiñ yakât dopjeâk yengu yawuâk biwiyananje kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai. ¹³Yâhâ lok âlâ me âlâje buku âlâhât tep âlep nângâwanjgim sârerejetâ yakât yongonjetâ munomai yuue buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap. ¹⁴Otmu yeje nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulipne yawu mannomai.

¹⁵Yâhâ lok kunje âlâje ikje biwiyan den tatmap ya hoj bawalipne ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awojna je den eknohomap yamâ nâje kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nângâm hoj bawalipne ki sâyîngiwom. Yamâ bukulipneâk sâmune ârândâj otbuap. ¹⁶Yawu gârâmâ yeje ki menekbi. Nâje yen meyekmâ âi sâm yiñgim hângânyongomune arinomai. Ari lohimbi nâhât den pat âlepje ekyongonjetâ nângâjetâ bulâje otmu manman kârikjan mannomai. Yakât otmâ yeje wuân me wongât nângâm nâhât wâtnan kinmâ Awojne ultigunomai yamâ âlepje nângâyîngiwuap. ¹⁷Yakât den emelâk yan ya yâhâpje sâmune nângâjet. Yeje biwiyananje kepeiakmâ konohâk otmâ buku orangim mannomai.

Lohimbi belângen manmaiye Yesuhât komot yejgât hâkâj otmai.

¹⁸Lohimbi belângen manmaiye kasa otyiñginomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yejgât kasa

otyiñginomai. ¹⁹ Yâhâ orotmeme bâleje otmâ mansai ya yeñgâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyiñgimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâje nine pat kuyiñgim meyekmune nähâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbi yañe yeñgât hâkâj otmâ mem ge katyekne sâm otmai.

²⁰ Nâje emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyejan katmâ nângânomai. Lohimbiye lok kunje otmu yakât hoj bawalipje yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinginomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopjeâk yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbi nombotjae nâ buku otnihim denne nângâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbi nombotjae buku otyiñgim denyeje nângâmbâi. ²¹ Lohimbi belângen mansaije Awojnaje hângânnohomu gewan yâkât topje ki nañgai. Topje ki nañgai yakât otmâ yen gurâ kasa otyiñgim mem âlâlâ tuhuyeknomai. ²² Yawu gârâmâ nâje hânâñ yu ki ge Awojnâhât topje ekyongowan mâne yâkje betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gaitmâ tâwâyeknomailât dop âlâ ki otbuap. ²³ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje nähât hâkâj otmâ betnihim manmai yañe nâ otnihiai sâm Awojne otbañgimai. ²⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Nâje hohetyejan manmâ kulem topje topje ki orotje ya mewan mâne ki ekjetâ tâñjât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awojnâit betnitgim mansai. ²⁵ Yawu gârâmâ yeñgât miti pepaen den âlâ tap yakât bonje teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. "Lokje imbiâk kasa otnihiai." Den yuwu tap.

²⁶ Nâmâ hâmbâi Awojne ekumune ikje Wâtgât mâmâñjahât Heak hângângumu gewuap. Ge lohimbi biwiyejan kionju nähât den pat âlepje nângâjetâ bulâje otbuap. ²⁷ Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topje katmâ gain yakât mem heweweñj tuhuyekmu nähât den pat âlepje sâm hañ tuhunomai."

16 ¹ Yesuje den âlâ yuwu sâm eknongop. "Lohimbi belângen manmai je mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyeje âlâhâlen katmaiñjât den yu ekyongoan. ² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiye yeñgât hâkâj otmâ miti emetjambâ kewilâyekjetâ ge yaehen mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belângen mannomai yañe Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai. ³ Yamâ Awor orop netgât topnetje ki nângâm heñgeñgum mem âlâlâ tuhuyeknomai. ⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwoman yakât emet inâñjan den yu ekyongoan. Arimune yeñiâk tatjetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nângâm mannomai.

Wâtgât mâmâñjahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hângânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yeñgâlen gâtje âlâ me âlâje nähât topje girawuhât

yâhâwuat sâm ki âinohomai. ⁶Nâje katyekmâ yâhâwom sâmune nângâjetâ biwiyeje umatje oap.

⁷Bukulipne, bulâjanâk sâmune nângâjet. Nâje ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje ki ge mâmâje otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hângângumune ge mâmâje otyingim biwi sânduhân katyekbuap. ⁸⁻⁹Gem yan lohimbiye nâhâlen biwiyejaje ki kepeim tosa otmai ya eŋgatyenjan gemu nângâjetâ keterakyenjiguap. ¹⁰Otmu Anitâje lohimbi yekmu ârândâj olâkgât âi sâm nihiop ya tuhum tiŋ pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topje gurâ nângâm heŋgeŋgunomai. ¹¹Otmu Anitâje manman bâlejahât amboje sâm hârewangim mem ge kalop yakât nângâjetâ keterakbuap. Yawu nângâm heŋgeŋgum nâhâlen biwiyejaje kepeim mannomai.

¹²Nâje sâp yiwereje den umatje topje topje tap ya kâsikum yingimbâm. Yamâ yiwereje yakât topje nângânomaihât dop bia. ¹³Hâmbâi mâne Anitâje ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge den bulâje ekyongomu nângânomai. Yawu otmu yâkât topje nângâm heŋgeŋgunomai. Yâkjeâmâ ikje eŋgatjeâk ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâje otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topje nângâm heŋgeŋgunomai. ¹⁴Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yengât biwi nângân nângânyeje mem kusânyiŋgimu nâhât topne nângâjetâ keterakyenjiguap. Nângâjetâ keterakyenjimu nâhât nângâjetâ yahatmu mepaeneknomai. ¹⁵Otmu den bulâje Awojnâhât nângân nângânyen tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yaŋak nâku yauuâk Wâtgât mâmâjahât Heak ekumune topje sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoj bawalipŋaje engat hako sâp kâlep ki nângâwi.

¹⁶Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.” ¹⁷Yesuje yawu sâm eknongomu nângâm pâpguwin. Nângâm pâpgum nenjahâk yuwu sâm alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awojnâhâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap. ¹⁸Yawu yap yamâ topje girawuhât otmâ yap?” sâm yakât topje pâpgum alahu gulahu otbin.

¹⁹Yawu sâm alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâm otbin. Yawu nângâmunje biwinenje ekmâmâ yuwu sâm eknongop. ““Nâje pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nângâm biwi yâhâp otmâ topjahât âinohone sâm oai. ²⁰Yakât yuwu sâm ekyongomune nângâjet. Nâje pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem engat hako nângânomai. Engat hako nângânomai yanâmâ lohimbi belângen mansaije kândâtyeje kuwiknomai. Otmu yengât biwi nângân nângânyeje umatje

otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakjanâmâ âlâkuâk heroje pato nângânomai. ²¹ Den yukât topje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Imbilipnenjaje naom mene sâm hâiliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kionmu yan hâkyeje sânduk sâmu heroje pato nângâm yakât kakjan hâhiwin nângâmai ya nelâmyongomap. ²² Yakât dopneâk nâje pilâyekmâ arimune engat hako nângânihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyeje sânduk sâmu heroje pato nângânomai. Heroje nângâjetâ lok âlâ me âlâje yâhâpje engat hakoân ki katyeknomai. ²³ Yâhâ sâp yan nine topne ki nângâm pâpgunomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâjanâk sâmune nângâjet. Yeje biwiyejaje nâhâlen kepeim wuân me wongât nângâm awojne ultigunomai yamâ âlepje nângâyîngiwiap. ²⁴ Yamâ emelâk âi topje katbin yapâek yeje wuân me wuângât awojne ki ultigum ganjetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerenje yupâek âlepje nâhâlen biwiyejaje kepeim awojne ultigum manjetâ nângâyîngimu heroje kakjan manmâ yâhânomai.

²⁵ Nâje yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awojnahât topje ya nângâjetâ keterakbuapgât tâj tâjâk ekyongowom.

²⁶ Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyejaje kepeim awojne tâj tâjâk ultigunomai. Yakât otmâmâ nâje yengât kaweyenan kinmâ hilâm ârândâj ki ultiguwom.

²⁷ Nâmâ âi topje ki katmâek awojne orop embânjâmbâek tatmâ gam yajak pilâm hânânu yuân gewan ya nângâjetâ bulâje otmu biwiyejaje nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awojnajre wawaeyekmâ tihityeje otmap. ²⁸ Bulâjanâk nâ Awojnâhâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhum pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâm oan.” Yawu sâop.

²⁹ Yesu je yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yiwerenjeâk eksain. Gâje den tâj tâjâk eknongorâ yakât topje tetemu nângâmunje âlepje oap.

³⁰ Gâje biwinenje kerek ekmâ nângâmat. Yawu gârâmâ biwinenjan tap yakât ki hâum pâpgumat. Yakât otmâ Anitâje hângângohomu ge mansat yakât nângâmunje bulâje oap.” Yawu sâwin.

³¹ Sâmunje sâop. “Âlepje nâhât topne yiwerenje nângâm biwiyejane nâhâlen tijâk kepeim mansai. ³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kingityejahât otmâ pilânekâmâ tiok taok otmâ âlâhu kapijan kapijan arinomai. Arijetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awojne orowâk tatdom. ³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângâjet. Yeje nâhâlen torokatjetâ biwi nângân nângânnenjaje kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhâm mannomaihât den yu ekyongoan. Yeje yawu manjetâ lohimbi belângen manmaiye mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotje otnomai. Yamâ nâje emelâk manman bâlejahât amboje mem ge katmâ kunyeje pato mansan ya nângâm mannomai.”

Yesu je hoj bawalipje yengât nângâm Anitâ ultiguop.

17 ¹ Yesu je den yawu sâm eknongom senje pak sâm himbimâm ekmâ âwâje yuwu sâm ekuop. “Awoj, lohimbiye nekjetâ

yahatmu mepaeneknomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâje mâmâje otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbi kerek wawaeyekmâ tihiyeje otbe sâm oat yakât bulâje ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbi kerek yenjât kunyeje otmâ manbuat” sâm âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbi yenjât manman kârikñahât pat kuyiñgion yamâ biwiyeje mem heweweñ tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâje yiñgiwom. ³ Yâhâ manman kârikñahât topje yuwu. Gâ konok Anitâ bulâje tatmâ gamat. Otmu gâje tihiyeje otbe sâm nâ hângânnohorâ gewan. Ya lohimbiye nângâjetâ bulâje otmu netgâlen biwiyejae kepeim mannomai yamâ manman kârikñje yiñgimune menomai. ⁴ Gâje âi sâm nihim hângânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbi kiñgitje orowâkje ekmâ mepaeheknomai. ⁵ Awoj, embâñjân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetje konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwerene yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoj, aنجoân lok kâiân konok yu lok bâleje yenjâlembâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatjetâ gâhât topge sâm tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai. ⁷⁻⁸ Gâje den eknohon yamâ kerehâk sâm tetem ekyongomune nângâjetâ bulâje otmap. Otmu gâje hângânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nângâjetâ bulâje otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nângâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiñ pilâm net orop mannomgât mâmâje otyiñghât nañgan. Mâmâje otyiñgirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepje ekyongojetâ lohimbi kiñgitje orowâkje nângâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yenjât nângâm ekgohoan. Yâhâ lohimbi belângen manmai ya yengât ki ekgohoan. ¹¹ O, Anitâ Awojne. Topge ikniâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonjak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwereneâmâ hoj bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoj bawalipne yuñe yuân torokatmâ lok bâleje yenjât hohetyejan mannomai yamâ gâje mâmâje otyiñgim tihiyeje otbuat. Mâmâje otyiñgirâ netje biwinetjae konohâk otmap yakât dopjeâk lok yuñe biwi konok otmâ mannomai. ¹² Yawu gârâmâ hoj bawalipne yu orowâk manmâ gain yuñe pilânekmâ ari hiliawahomaihât mâmâje otyiñgim gaman. Yâhâ gâje mâmâje otnihimat yawuâk mâmâje otyiñgiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâje teteâkgât bukuyeje âlâ osetyejan gâtje âlâje pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliawahowuapgât pat mansap.

¹³ Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâm nihion ya memune heroje nângânihimat yakât dopjeâk hoj bawalipnae nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan heroje nângâyiñgiwom. Yakât topje nângâm heroje kakñjan mannomaihât nâje senyejan kinmâ den ekgohoan yu nañgai. ¹⁴ Yâhâ emelâk

nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yingimune nângâjetâ bulâje otmu orotmemeyeje bâleje bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbimgât pat oai. Yakât otmâ lok bâlejane ya yengât nângâm hâkâŋ otmai. ¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâje mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhâjetgât ki naŋgan. Yawu gârâmâ Bâlejahât Ambojane mem hilipyongomapgât mâmâje otyingihât naŋgan. ¹⁷ Mâmâje otyingirâ orotmemê bâlejambâ keterakmâ gâhât den bulâje lâum manmâ yâhânomai. ¹⁸⁻¹⁹ Gâje angoânâk âi sâm nihim hângânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âlepje ekyongom gan. Yakât dopjeâk nâku âi sâm yingim hângânyongomune ari lohimbi den pat âlepje yakât ekyongonomai.

Yesuŋe ikje komolipje nengât nângâm Anitâ ultguop.

²⁰ Awoŋ, sâp yiwereje yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yengâlâk ki sâm ultigoano. Hâmbâi lohimbi dondâje nâhât den pat âlepje nângâjetâ bulâje otmu biwiyeje nâhâlen katnomai ya yengât ultigohomune nângâ. ²¹ Awoŋ, gâ orop biwi nângân nângânnetjaŋe kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopjeâk lohimbi yaŋe netgâlen biwiyejaŋe kepeim konohâk otmâ mannomaihât naŋgan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbi belângen mansaiŋe manmanyenje ekmâ yuwu nângânomai. “Anitâŋe Yesu hângângumu ge mâmâje otyingimu yaŋak biwi konok otmâ buku orangimai.”

²²⁻²³ Otmu gâje hângânnohom mâmâje otnihihârâ ge hohetyenjan manmune biwinetje konohâk otmait yakât topje nângâm heŋgenjuaŋ. Yakât dopjeâk nâŋe hângânyongom mâmâje otyingimune nâ orop biwiyeje konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbi hâŋjan kulemjan mansaiŋe gâje wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityenje otbe sâm nâ hângânnohorâ gewan yakât topje nângâm heŋgenjungunomaihât ultigoano.

²⁴ Awoŋ, lohimbiye biwiyeje nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimântatnom yakât emelâk pat kuyingion. Otmu gâje embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwihaŋe kepeinekmâ gâ orowâk himbimântatbisâit yakât sâm nihion. Yakât otmâ pat kuyingion yakât bulâje tetemu himbimântatnom net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ultigoano.

²⁵⁻²⁶ Awoŋ, lohimbi belângen mansaiŋe gâhât topge ki naŋgai. Yawu gârâmâ nâŋeâmâ gâhât topge nângâm lok yuŋe nâhâlen biwiyeje katmâ mansai ya ekyongomune tipiŋe nângâjetâ keteraksap. Yakât otmâ gâje wawaenekmâ hângânnohorâ gewan ya nângâm heŋgenjuaŋ. Yâhâ nâŋe kulem membom yan gâje wawaeyekmat yakât topje nângâm heŋgenjungunomai.” Yawu sâop.

Parisaio yengât tembe lâulipyenjaŋe Yesu mewi.
(Mataio 26:47-56; Mareko 14:43-50; Luka 22:47-53)

18 ¹ Yesuŋe yawu sâm âwâŋe ekumu pesuk sâmu hoŋ bawalipje nen menenekmu ba to tipiŋe âlâ, kutje Kitoron sâm, ya hâtiŋguwin.

Ya hâtikum nak âlâ, kutje Oliwa, ya kambatje kâmetbi yan yâhâwin.
 2 Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesu je menenekmu yan yâhâ tatmâ nânjâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nânjâop. 3 Yakât otmâ Yurasije betjehen kiojmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenje dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senje âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi. 4 Toho mem tetenenekjetâ umatje yu Yesu kakijan yâhâwuap ya emelâk nânjâop yakât otmâ katnenekmâ gotyejan ba yuwu sâm âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

5-6 Sâmu sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutje Yesu, yamâ Nasaret kapi amboje yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâjetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâmu Yurasi otmu orowâk takawiye denje nânjâm pârâk pilâm umutyenje arimu hânân ge pare iwi.

7 Yawu otmâ yâhâpje âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâmu yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutje Yesu, yamâ Nasaret kapi amboje,” sâwi.

8 Sâjetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hoj bawalipne yu pilâyekjetâ yahatmâ arijetgât naangan.” Yawu sâop. 9 Yawu sâm yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâje teteop. “Awoj, gâje lok yu mâmâje otyingirâ nâhâlen biwyenje kepeim mansai yu yengât tihityeje otmune âlâ ki hiliwahoap.” 10 Yawu sâm Petoroje tewetje mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyeje manop yâkât hoj bawaŋe, kutje Maiko sâm, yamâ ândâpje nombot ya topnjambâek kârâm hâreop. 11 Kârâm hâremu Yesu je ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatje yu tetenihimu sâtgum mumbomgât Awojnaje mâtâp sâm nihiop ya ki watbomgât naŋgat hâ? Âlâje yakât ki ekgohop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

12-13 Yesu je yuwu sâm ekumu Roma tembe lâu ya yengât kunyejenje sâmu tembe lâulipje otmu Parisaio yengât tembe lâulipyenje Yesu mem bâtje sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutje Anasi sâm, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutje Kaipa sâm, yâkât lamatje. Yâhâ Kaipa yamâ hombaŋ yakât hotom uminiwi ya yengât kunyeje pato manop. 14 Yawu gârâmâ Kaipanjeâmâ nen Yura lohimbi kerekje hiliwahomaingât Yesu konok mumbuapgât nânjâm papatalipnenje ekyongop.

Peteroje Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70; Mareko 14:66-68; Luka 22:55-57)

15 Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâjetâ Petero otmu bukunenje âlâneâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasijêâmâ bukunenje ya

nângâwaŋgimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâjetâ yawuâk watyekmâ betyejan yâhâop. ¹⁶ Yawu otmâmâ Petorojeâmâ emet hawijan peke yakât hâŋgi hâlâŋmâ kinop. Yawu gârâmâ bukuje Anasihât emelambâ ge hoj bawa imbi âlâŋe hâŋgi galemgum kinop ya ekumu hâŋgi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop. ¹⁷ Kâlehen yâhâmu imbi yaŋe ekmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hoj bawaŋgim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

¹⁸ Otmu sâp yanâmâ bâláprie bâleŋe olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotjaŋe kâláp uŋjetâ semu hoj bawa nombotje orowâk menduhuakmâ kâláp nâŋgâm kinbi. Kâláp nâŋgâm kinjetâ Petoroje hohetyejan ga kinmâ kâláp nâŋgâop.

Kaipaŋe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66; Mareko 14:55-64; Luka 22:66-71)

¹⁹ Yesuje nen hoj bawalipje menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topje hotom uminiwi ya yeŋgât kunyejanje nâŋgâwe sâm âikuop.

²⁰⁻²¹ Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipje orop miti emetjan me opon kâmbukjan yâhâ menduhuakjetâ den kâsikum yiŋgim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatkâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipjaŋe menduhuakmai yan lok senyejanâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nâŋgâmai ya âiyongorâ yâkje sânomai.” Yawu sâop.

²² Yawu sâmu tembe lâu âlâŋe yahatmâ Yesu ândâpje huhum yuwu sâm ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yeŋgât kunyeje ya nekamjan yat?” Yawu sâop.

²³ Sâmu sâop. “Nâ den bâleŋe yan otmuâmâ yakât topje sârâ nâŋgâwe. Nâmâ den âleprie yan. Yamâ girawuhât ândâpne huhuat?” Yawu sâop.

²⁴ Benje, Anasiŋe sâmu Yesu bâtje sâhâm menduhuwi ya ki holajmâek mem lamatje, kutje Kaipa sâm, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroje Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75; Mareko 14:69-72; Luka 22:58-62)

²⁵ Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâláp nâŋgâm kinop. Nâŋgâm kinmu lohimbi orowâk kinbiŋe towatje ekmâ nâŋgâmâmu yuwu sâm ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksain.” Yawu sâjetâ topje kurihiakmâ “Nâ bia,” sâm irelahop.

²⁶ Sâmu hotom umai ya yeŋgât kunyejahât hoj bawa âlâhât ândâpje Petoroje kârâm hâreop yakât hep torehenje âlâ orowâk kinbiŋe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâŋjanâk Yesu miai yan gâ orowâk kinjetâ yeksan.” Yawu sâm ekuop.

27 Yawu sâmu “nâ bia” sâm irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14; Mareko 15:1-5; Luka 23:1-5)

28 Otmu Yesu mem Kaipahât emelan arijetâ yan mumbuapgât den sâm hârewaŋgiwi. Otmu emet haŋ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutje Pilato sâm, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit titih hombaj yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbiye angoân pâku lohimbi yengât emetyenjan yâhâmai sâm samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbijan kinbi. 29 Emet umbijan kinjetâ Pilatoje emelambâ ge yuwu sâm âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

30 Âiyongomu sâwi. “Lok yuŋe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

31 Sâjetâ sâop. “Yeŋe girawu otbaŋginom naŋgai ya âlepje yeŋe girem den watmâ otbaŋgijet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâm hârewaŋgiain. Yawu gârâmâ nenje lok âlâ kumunje mumbuapgât mâtâp manjuningiwi. Yawuhât otmâ gâje konok sâm hârewaŋgirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

32 Yâhâ angoânâmâ Yesuŋe “Nohom howanân kânâŋgâneknomai,” sâop yakât bonje teteâkgât Yura nengât kunlipnenŋaje Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

33 Bâinj, yuwu sâjetâ Pilatoje purik sâm emetjan yâhâ Yesuhât sâmu mem gaŋjetâ yuwu sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

34 Sâmu sâop. “Gike enŋatgeâk otmâ yat me lok âlâŋe ekgohomu nâŋgâm yat?”

35 Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtje. Nâŋe Yura yengât topyeŋe ki nâŋgâman. Gâje girawu olongât papatolipgaje mengekmâ nâhâlen takai?”

36 Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbi yu yengât lok kutdâ ki manbe sâm oan. Yâhâ nâŋe yâk yengât lok kutdâ manbe sâm oan mâne papatolipnenŋaje menekmai sâm nine hoŋ bawalipnaŋe yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuâŋ mansai yengât kutdâyeŋe mansan.” Yawu sâop.

37 Sâmu sâop. “Gâ bulâŋanâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâŋe yakât topje ekyongowehât hân yuâŋ gewan. Yakât otmâ lohimbiye den bulâŋe nâŋgâne sâm otmai yaŋe nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

38 Sâmu sâop. “Wuâŋ den bonje ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoje Yesu muâkgât sâm hârewaŋgiop.

(Mataio 27:15-31; Mareko 15:6-20; Luka 23:13-25)

Yawu sâm benje emet umbijan gem Yura nengât papatolipnenŋaje yuwu sâm ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan. 39 Yawu gârâmâ Tihit

tihit hombaŋ ârândâŋ pâi emetjan lok tatminiwi yapâ gâtje âlâ kapi ambolipjaje sânjetâ holanyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombaŋ yuân lok kutdâ yu sâmune holajetâ ge manâkgât naŋgai me bia? Me lok âlâ sâmune holajetâ gewuap?" Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. "Yawu bia. Barawa ya pâi emetnjambâ holajdâ giâk." Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topjeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetjan katjetâ talop.

Pilatohât tembe lâulipjaje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

19

¹ Yawu sânjetâ Pilatoje ikrje tembe lâulipjje ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâjtje metje yaje kândâtjan lawitmâ hâkje orowâk mem gahaewi. ² Lawitmâ tâk âlâ, sâjtje metje, kon pan pan me hatman yawuya yaje mem kunjan pâŋ pâŋ kepeiwangiwi. Yawu otmâ sângum kuriŋ pâwâwâŋ yamâ lok kutdâŋe kalmâ manminiwi yawuya ya mem latbaŋgiwi. ³ Yawu otmâ senjan gem yuwu sâm ekuwi. "Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâŋe torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât naŋgain." Yawu sâm ândâpjje huhuwi. ⁴ Yawu otbaŋgijetâ sâtgum kinmu benje Pilatoje emet umbinjan ge yuwu sâm lohimbi ya ekyongop. "Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmune mem gejetâ yene senyejane ekjet." Yawu sâop. ⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâjtje metje ya kunjan kepeiwangiwi otmu sângum kuriŋ latbaŋgiwi ya yauwâk tatmu mem genetâ yuwu sâm ekyongop. "Yengât lok kutdâ yu holajmune giâkgât naŋgan." Yawu sâm ekyongop.

⁶ Yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeje otmu tembe lâulipyejaje Yesu ekmâ kârikjan halahuwi. "Howanân kuŋetâ muâk," sâm yauwâk yauwâk sâwi.

Sânjetâ sâop. "Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ naŋgai ya yeqahâk mem ari howanân kunomai."

⁷Sâmu sâwi. "Lok yuŋe "Nâ Anitâhât nanje mansan," sâop. Yawu sâop yaje nengât girem den longâeop. Yakât matje muâkgât sâm hârewaŋgiain." Yawu sâwi.

⁸ Yawu sânjetâ nâŋgâm kîŋgitjahât dondâ otmâ purik sâm Yesu mem emet kâlehen yâhâop. ⁹ Yâhâ yuwu sâm âikuop. "Gâ wonân gâtje?" Sâmu den olotonjâk kinop. ¹⁰ Yawu kinmu sâop. "Wongât olotonjâk kinsat? Holangekjetâ ge manbuat me howanân gohojetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai." Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. "Anitâje papatolipge ya biwiyenjan kioŋmu galem sâm katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otnihim gâhâlen hâŋgânnohomu takan yajeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokjan miap." Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatoje holajmune ariâk sâm nâŋgâm ketet olop. Nâŋgâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyejaje tâtâemâk yuwu

sâm ekuwi. Lok âlâ me âlâne “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapjé gâhât patohe, kutje Sisa sâm, ya mem ge katbe sâm oap. Yesu je yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâne Yesu yu holañdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbañgiwuat. Yakât otmâ umatje teteap yukât Sisa ekumunje sâm hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâjetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikjeâmâ sâm hâre hâre kawenjan yan ge talop. Yâhâ kawe yakât kutje yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topjeâmâ yuwu tap. “kawe konjak tuhuwi” yawu. ¹⁴ Yâhâ emet omoj otmu yan Tihit tihit hombaj ya tetemu âi ki menomaihât sâwi. Yakât otmâ Pilatoje yuwu sâm ekyongop. “Ekjet. Lok yuâmâ yeñgât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yuñe muâkgât nañgain. Yakât otmâ howanân kujetâ muâk,” yawu sâwi.

Sâjetâ sâop. “Lok kutdâyeje yu howanân kujetâ muâkgât nañgai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yeñgât kunlipyeña je yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâjetâ Pilatoje Yesu ya howanân kujetâ muâkgât sâm hâreop. Sâm hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44; Mareko 15:21-32; Luka 23:26-43)

¹⁷ Yesu iknjahâk howanje ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutje yamâ Yura nengât denân Golihata sâm, yan gewi. Yâhâ kut yakât topjeâmâ yuwu tap. “Lok Kunje Hahitje,” yawu. ¹⁸⁻¹⁹ Yan mem ge howanân kuwi. Kujetâ Pilatoje den âlâ yuwu sâm howan kunjan kulemguop. “Yesu, Nasaret kapi amboje, Yura yeñgât lok kutdâ.” Yawu kulemguop. Yâhâ den kulemguop yamâ Yura nengât denân, Roma yeñgât denân, Girik yeñgât denân kulemguop. Yawu kulemgumu lâum kânâñgâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânâñgâyelekjetâ nombot nombot kinowot. ²⁰ Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbi dondâ bam gawiye ekmâ sâlikuwi. ²¹ Yâhâ hotom umai ya yeñgât kunlipyeña je ya nâñgâm Pilatohâlen ari yuwu sâm ekuwi. “ “Yura yeñgât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekumunje ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgu. “Lok yuñeâmâ “Nâmâ Yura yeñgât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulemgu.” Yawu sâwi.

²² Sâjetâ sâop. “Kulemguan ya pilâjetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

²³ Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwiye yâkât senje âlâlâ mem kâsikujetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok aنجim miakbi. Yâhâ sângumje âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâreje. ²⁴ Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nenjan gâtje konokje

hâlulâek miakbuap yamâ âlepje,” sâwi. Yawu sâm pepa tipi mem duhatmâ kutyenje iknjâk iknjâk kulemgum amanjân mânujetâ ge talop. Mânujetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mewi yan lok kutje teteop yahe sângum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâje miti pepaen kulemguop yakât bulâje teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senje âlâlâ yamâ mem kâsikum aنجim miaksai. Otmu sângumne kâlep pato ya âlâhât kutje teteap yahe hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemguop yakât bulâje teteâkgât orotmeme yu otbi.

25-26 Yesu howanân kujetâ kinop yakât gotjan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikje mâmâje, âlâmâ mâmâjahât garije, âlâmâ Maria ya Kelopa apetje, otmu bâiжеâmâ Maria, Mataala kapiâan gâtje yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâjahât gotjan kinban. Yawu kinmunje Yesu je mâmâje ekmâ tepje nânjgâm yuwu sâm ekuop. “Meŋ, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.” 27 Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, meŋnetje yuâmâ gâje galemguwuat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56; Mareko 15:33-41; Luka 23:44-49)

28 Otmu sâp yan âwâŋaje Yesu âi sâm waŋop ya tuhum pesuk pilâop ya nânjgâop. Nânjgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâje bunewâk teteâkgât kândâtje kuwihamkâ den kârikje halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenje biatmu pâlâmje ololop ya gâinjetâ yan giop. Otmu yan kinbiye kereŋ wahapje mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katjetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu lauŋjan katjetâ niop. 30 Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopjan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

31 Yâhâ emetsâpjan bâlemu omoj otmu yan Tihit tihit hombaj pato ya tetewuawân howanân yauwâk kinmaiħât hotom uminiwi yengât kunlipyeŋaje ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit hombaj tetemu yan lok bâleje ya howanân kinjetâ yekmunje bâlewuap. Yawu gârâmâ gâje tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyeje kum lotohoyekjetâ munomai. Mujetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

32 Yawu sâŋjetâ tembe lâulipje hâŋgânyongomu ari lok yâhâp yauwâk kâiyejtje kum lotohoyelekjettâ muowot. 33 Kâiyejtje kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâiŋe ki kum lotohowi. 34 Yawu gârâmâ tembe lâu âlâje iŋgeprje mem

Yesuhât gasumjan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop. ³⁵ Yâhâ nâmâ gotyejanâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nânjânetâ bulâje otmu Yesuhâlen biwiyejanje kepeim manjetgât yu tâj tânjâk kulemguan. ³⁶ Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbañgiwi yan yakât bulâje teteop ya yuwu.

“Yakât hahitje konok âlâ ki kum lotohonomai.”

³⁷ Yâhâ den bulâje âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâujetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâm Yosepje Pilatohâlen ariop.

(Mataio 27:57-61; Mareko 15:42-47; Luka 23:50-56)

³⁸ Yawu otmâ lok âlâ, kutje Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboje. Yâkje biwiye Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatolipnenje yenjât kinjigitjahât otmâ topje kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâm yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nânjâwangimu ari bukulipje meyekmu ari Yesu mewi.

Yesu lâum ari hangawi.

³⁹ Yâhâ Nikotemo yamâ aangoân omor âlâen Yesuhâlen arimu den huhuwot yâkjeâmâ Yesu piriwe sâm otmâ to kukje suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatiye pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot. ⁴⁰ Yâhâ Yosep yet Nikotemoje hangure sâm Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukje ya je piriowot. Pirim sânjgum kâkâlep yanak katipguowot. ⁴¹ Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopje âlâ emelâk kusânmâ mem tiingalojetâ in kamen kinminiop. ⁴² Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombajân yu me ya tuhumain sâm samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaj ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâlepjehen arinomaihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba katbi.

Yesu mumujambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8; Mareko 16:1-8; Luka 24:1-12)

20 ¹ Emet enjatje nânjâm Maria, Matala kapi amboje, sumângen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunjetâ ge lâm mâtâpjje kum bâp maŋguop ya hindakmu mâtâpjje kinop ya ehop. ² Ekmâ pârâk pilâm purik sâm Petoro orop netgâlen taka yuwu sâm eknotgop. “Papatolipnenje Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumângen ariwit. Nâje sururuk sâm Petoro wangim kulet sâwan. ⁵ Kulet sâm ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtjanâk kinmâ olelem eksan mâne sânjgum kâkâlep mem Yesu katipgum katbi yanahâk tatmu ekban. ⁶ In ekmâ kinmune

Petoroje belângen takaop yaŋak burunduŋâk gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâŋgum kâkâlep yawuâk ehop. ⁷Otmu sâŋgum tipije mem Yesu kunje katipguwi ya âlaje kitâ mem ketetmâ henjerengum katmu talop ya ehop. ⁸Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunje katipguwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumujambâ yahalop nâŋgâwan. ⁹Yawu gârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotjaŋe emet inâŋnjan Yesu mumujambâ yahatbuap yakât topje kulemgowi ya ki nâŋgâmutje keterahop. ¹⁰Yawu otmâ benje purik sâm âwurem ariwit.

Yesuŋe Maria, Mataла kapi amboŋe, tetewaŋgiop.
(Mareko 16:9-11)

¹¹Otmu Mariaŋe betnetŋan taka lâm sâtŋan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop. ¹²Ekmu anjelo yâhâp yaŋe Yesu katjetâ iop ya hâlânjmâ nombot nombot talowot. Konokjeāmâ kunjehen talop. Yâhâ âlâ yaŋeāmâ kâijehen ge talop. ¹³Yawu tatmâ yuwu sâm âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiŋgutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵Yawu sâm kambeŋe kakŋambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboŋe mon?” nâŋgâop. Yawu nâŋgâmu Yesuŋe âikuop. “Imbi, gâmâ âlâhât pâinmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, gâŋe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiŋgutsai otmuâmâ âlepje eknohorâ bukulipje ari ekyongomune taka menehât naŋgan.”

¹⁶Yawu sâmu kunop. Kunmu purik sâm Yesu towatŋe ekmâ nâŋgâm Yura nengât denâŋ “Kutdâ” sâop. Den yukât topje yamâ “Kutdâne.”

¹⁷Sâmu sâop. “Nâ Awoŋnahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâinek. Gâŋe âwurem ari bukulipne ekyongowuat. Ekyongom nâhâitje yamâ “Anitâ awoŋnenŋahâlen ewun âwurem yahap” sâm ekyongowuat.” Yawu sâop. ¹⁸Yawu sâmu Mariaŋe taka den ya nen hoŋ bawalipje eknongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipje teteyiŋgiop.
(Mataio 28:16-20; Mareko 16:14-18; Luka 24:36-49)

¹⁹Otmu emet omoŋ otmu yanâmâ nen hoŋ bawalipje papatolipnenje yengât kiŋgitnenŋahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatŋe kârikje maŋgum tatbin. Menduhuakmâ tatmunje Yesuŋe hohetnenŋan pârâk sânsâŋâk teteningiop. Teteningim eknongop. “Biwiyeŋe huruŋ sâek.” Yawu sâop. ²⁰Yawu sâmâmâ biriŋe bâtŋe kuwi otmu inŋepje gasumŋan hâuop yakât gut tiripnongomu ekkib. Tiripnongomu ekmâ biwinenŋe heroeŋ olop. ²¹Yawu otmâ kinmunje yâhâpje sâop. “Yen biwiyeŋe huruŋ sâek. Awoŋnaŋe nâ hâŋgânnohomu gewan yakât

dopñeâk nâku yen hângânyongomune arinomai,” sâop. ²² Yawu sâm kahapumjaqe hângutnenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje mâmâje otyingimu yâkât wâtjan kinnomai. ²³ Wâtjan kinmâ yâkât sâtgât lok âlâ me âlâhât tosa pilâyiñginomai yamâ Anitâje buku otyingiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyiñginomai yamâ matje umatje yiñgiwuap.” Yawu sâop.

Yesuqe gutje Toma tiripgumu ehop.

²⁴ Yâhâ Yesuqe teteningimu gutje ekbin sâp yan bukunenje âlâ, kutje Toma sâm, kutje âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

²⁵ Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâm ekuwin. “Kutdânenje nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmunje sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ birije bâtne kuwi otmu ingepje gasumjan hâuop yakât gutje nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nângâmune bulâne otbuap.” Yawu sâop.

²⁶ Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gagahatje kârikje mañgum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatumunje Yesuqe teteningim sâop. “Yen biwiyeje huruñ sâæk,” sâop. ²⁷ Yawu sâm purik pilâm Toma yuwu sâm ekuop. “Bâtnan gut yu wâim ekmâ yañak gasumnan ya yawuâk mem nângâ. Nâ bulâjanâk Anitâje hângânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihaqe nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

²⁸ Sâmu sâop. “O, Kutdâne, bulâjanâk gâ Anitâ orop dopyetje konohâk mansat.” ²⁹ Sâmu sâop. “Gâje yiwereje gut yu mem eksat yakât otmâ biwihaqe nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbi nombotjaqe ki nekmâ biwiyeñajak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nângân nângânyeje huruñ sâmu heroje otmâ mannomai.” Yawu sâop.

³⁰ Yesuqe kulem topje topje miop yamâ kerehâk ki kulemguan. ³¹ Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâlikum eknomai. Yu sâlikum ekmâ Anitâje tititnenje otmâ nanje Yesu hângângumu giop yakât nângâjetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñajae kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñajae kepeim denje lâum mannomai yanâmâ manman kârikjahât pat kuyiñgiop ya menomai.

Yesuhât sâtgât otmâ hoj bawalipjaqe ijan dondâ mewi.

21 ¹Sâp yakât kakjan nen hoj bawalipje nombotje Tiweria deñgân yakât ginjan menduhuakmâ tatumunje Yesuqe teteningiop yamâ yuwu. ²Nâ otmu atane, kutje Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâk kutje âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâm yan gâtje, otmu lok yâhâp biwiyetje Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin. ³Menduhuakmâ tatumunje emet njîj sâwe sâm otmu Petoroje yuwu sâm eknongop. “Nâmâ ge ijan dâiwehât nañgan.”

Sâmu sâwin. "Nen orowâk arinom," sâm gemunje waŋgaen orowâk yâhâwin. Ari omoŋe pâlâmune manbin.

⁴Emet haŋ sâmu yan Yesuŋe deŋgân ginjan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlewâŋen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatje ekmunje ki keterahop. ⁵Yâhâ Yesuŋe yuwu sâm âinongop. "Bukulipne, yen ijan miai, me bia?"

Sâmu "Bia," sâwin.

⁶Yakât otmâ yuwu sâm eknongop. "Ijan itâŋe ya waŋga nombotgembâ panjetâ gewuap yanâmâ ijan mem dâinomai." Yawu sâmu yaŋak benje waŋga nombotgembâ pilâmunje gemu ijan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakjetâ mem dâim waŋgaen katne sâm otmunje umatje dondâ olop.

⁷Yawu otmu nâŋe Petoro ekuwan. "Lok endamâ Kutdânenje yakâ." Ekumune uk sâm petje tuhum katmâ âi tuhuop yakât otmâ tiŋginje yazuâk mem kepeiakmâ saruân kioŋmâ Kutdâhâlen yoloj otmâ ariop. ⁸Yawu otmuâmâ nenâmâ waŋgaenâk tatkum puli kum ijan itâŋe dâim deŋgân ginjan yâhâ kioŋbin. ⁹Yesuŋe baŋga âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu ijan mem hot umu siop. ¹⁰Yawu otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. "Yiwerene ijan miai ya nombotje mem katjetâ siâk."

¹¹Yawu sâmu Petoroje waŋga hâmeŋan yâhâ ijan itârâek mem dâim ginjan gaop. Yâhâ ijan 153 ya itâ kâlehen kutakulakbi. Yawu gârâmâ ijan yamâ papatoek yamâ benje ijan itâŋe ya ki berendeŋ sâop.
¹²⁻¹³Ijan nombotje katmunje semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunomgât nâŋgâmunje umatje otmu pilâwin.

¹⁴Yâhâ Yesuŋe mumunjambâ yahalop yakât kakŋan deŋgân ginjan menduhuakmâ tatbin yan teteningiop yaŋe kalimbuŋe olop.

Yesuŋe Petoro den bâiŋe ekuop.

¹⁵Nem pesuk pilâmunje Yesuŋe Simon Petoro yuwu sâm âikuop. "Simon, Yoane nanje, gâŋjeâmâ bukulipganje biwiyeŋaje hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihaŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me girawu?" Sâmu sâop. "Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâmâ buku otgihiman ya naŋgat."

Sâmu sâop. "Yakât otmâ lohimbi nâhâlen yiwereneâk torokatmâ mansai ya yengât tihityeŋe otbuat." ¹⁶Yawu sâm yaŋak yâhâpne yuwu sâm âikuop. "Simon, Yoane nanje, gâŋje biwihaŋe tiŋâk hikunekmâ mansat me bia?" Sâmu sâop. "Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâŋe buku otgihiman ya naŋgat."

Sâmu sâop. "Yakât otmâ lohimbi nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galemyongowuat." ¹⁷Yawu sâm kalimbuŋe yuwu sâm âikuop. "Simon, Yoane nanje, gâŋje buku otnihimat me bia?" Yawu sâop.

Yâhâ Yesuŋe kalimbuŋe âikuop. "Gâŋje buku otnihimat me bia?" yawu sâop yakât Petoroje nâŋgâmu biwiŋan hâumu yuwu sâop. "Kutdâ, gâhât

sengan senje âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâje buku otgihiman ya naŋgat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbi nâhâlen torokatmâ mansai ya galemyongom wawaeyekmâ manbuat.

¹⁸ Yâhâ hâmbâi Yu me ya tetehihiwuap yakât topje sâwe. Gâje aŋgoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât nâŋgâminion yanâmâ âlepje arim tohominion. Yâhâ gâje sombo otbuat yanâmâ bâtge pilârâ lok bâleŋaje sâhâm menduhum ki ariwe nâŋgâwualângen dâihekmâ arinomai.” Yawu sâm ekuop. ¹⁹ Yâhâ Yesuŋe topje yuwhât ekuop. Hâmbâi Petoroŋe Yesuhât tem lâuwaŋgim manmu umatje yawu tetewaŋgiwuap. Umatje tetewaŋgiwuap yan ki lohotje otmu kuŋjetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotje otbuap ya lohimbiŋe ekiŋjetâ sâtje otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâm ekuop. “Gâmâ biwihaŋe nâhâlen tiŋâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu Petoroŋe kambeŋe kakŋambâ olelem nâ nehop. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetje hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bâiŋe newin yan yâk orop hâlâŋjâkmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâŋe betŋehen kioŋbuap yakât âikuwan. ²¹ Yâhâ Petoroŋe nekmâmâ yuwu sâm Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

²² Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat.” Yawu sâm ekuop.

²³ Den yuwu sâop yamâ bukulipnaŋe nâŋgâm hilipgum kelaŋgatbi. Kelaŋgatmâ nâhâitje “ki bâlewuap” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuŋe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nâŋgâm ketet otbuat,” yuwu sâm Petoro ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nâŋgâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâŋe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuŋe olop miop yakât pâŋe konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.